

SLOVENSKI UČITELJ

**PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASICO
SLOMŠKOVE DRUŽBE V LJUBLJANI**

1936
LETO XXXVII

3-4

»Slovenski Učitelj« izhaja mesečno / Uredništvo (Fortunat Lužar) je v Ljubljani, Postojnska ulica 14. »Stan in doma« ob Tržaski cesti / Upravništvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 6 / Naročilna letno 50 Din / Članke in dopise sprejema uredništvo; reklamacije naročilno in članarino pa upravništvo / Izdajatelj in lastnik je konzorcij »Slovenskega Učitelja« / Odgovorni urednik: Fortunat Lužar / Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Ceč.

Vsebina št. 3.—4.: Občestvena vzgoja. Pečjak Rudolf. — Izdelane kateheze za prvo šolsko leto. I. Kramar. — Vprašanja otrok. Fran Jandl. — Deška predpubertetna doba. Ema Deisinger. — Griški gospod. V. Brumen. — Sodobna vzgoja z ozirom na psihoanalizo in individualno psihologijo. Franjo Čiček. — Stiska sodobne mladine. Etbin Bojc. — Fran Milčinski in mladinsko skrbstvo. Vojko Jagodic. — Slomškova izdaja šolskih knjig. Vinko Brumen. — Kulturno-pedagoški pomen knjige »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«. Prof. A. Klementina. — Slomšek—Pestalozzi. E. Deisinger. — Prve dni v šoli na Kosovem polju. Fran Erjavec. — Književne vesti. — Kronika mladinske glasbe. — Razglednik.

Položnica poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« ima št. 11.073.

Naročnina za list znaša 50 Din, člani »Slomškove družbe« plačajo letno s članarino vred samo 52 Din.

II. ZVEZEK MLADINSKE KNJIŽNICE SLOMŠKOVE DRUŽBE

„Gremo v Korotan“

(Zbirka koroških spominov za mladino.) — Priredil Rudolf Wagner.

V spomin na desetletnico plebiscita na Koroškem je izdala Slomškova družba v Ljubljani knjižico za mladino o Koroški. Knjižica obsega popis slovenskega dela Koroške, njen zgodovinski pregled, popis slavnih koroških Slovencev, razne koroške pravljice in pripovedke, črtice iz življenja na Koroškem, slike o bojih za Koroško, narodne koroške pesmi in uganke. Knjižica je opremljena z lepimi slikami in ilustracijami. Dobro bo knjiga služila zlasti pri pouku zemljepisa, zgodovine in narodnega jezika. Zato v vse šolarske in učiteljske knjižnice, pa tudi mladini jo poklonite kot darilo. Naslov knjige je iz pesmi A. Č.: V Korotan, katero je uglasbil monsignor profesor Stanko Premrl. Dobiva se v vseh knjigarnah, kjer je cena Din 20.—.

Kot I. zvezek Mladinske knjižnice Slomškove družbe je izšla Bevkova knjižica »Pastirčki pri kresu in plesu«. Knjižico je ilustriral Fr. Kralj. Dobi se še nekaj izvodov po 5 Din. — Položnica »Slomškova družba, knjižnica«, št. 15.824.

Slovenska kuharica. Spisala S. M. Felicita Kalinšek. Osmo, izpopolnjena in pomnožena izdaja. Strani 728, 34 barvanih tabel, mnogo ilustracij v besedilu, vezava v celo platno. Založila in izdala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1935. Cena 160 Din.

Po dolgoletnih izkušnjah in preizkušnjah je S. M. Felicita Kalinšek svojo veliko Kuharico vnovič spopolnila in predelala. Ta izdaja je sedaj osma, kar pomeni za slovenske razmere več kakor še tako gostobesedna reklama. Odlična in priznana avtorica je strnila vsa stara in najnovejša dognanja kuhinjske umetnosti. Snov je obdelala nad vse pregledno, izbira receptov in navodil je silno bogata. Lahko rečemo, da je to najpopolnejše delo te vrste, kar jih Slovenci imamo. Več kakor vse drugo pa pove dejstvo, da se je sedmi natisk te knjige prodal v 12.000 izvodih in da je knjiga šla doslej že v nad 100.000 izvodih med slovenske gospodinje. Knjiga je tega uspeha tudi vredna, zato jo toplo priporočamo.

Pečjak Rudolf

Občestvena vzgoja

(Konec.)

4. Novodobne šolske reforme, to je tako imenovana delovna šola, zahtevajo razen pristnega doživljanja tudi skupno delo v šoli, ker vprav skupno delo učence notranje najbolj zbliža: nadarjene in manj nadarjene, bogate in revne. Istotako je skupno delo najlepša vaja h krepostnemu življenju, ker izključuje sebičnost, nevoščljivost, škodoželjnost, saj si morajo učenci drug drugemu pomagati. Učenec se vadi v samopremažovanju, potrpljenju, soveselju, njegova oseba je podrejena delu, ustvarjanju. Vsi vemo iz lastne skušnje, kako lahko si dobimo iskrene prijatelje prav pri skupnem delu. Novodobne reforme so nastale torej zaradi vzgoje, pred vsem zaradi domorodne občestvene vzgoje in ne zaradi znanja, ki ga je stara šola dala dovolj, saj vsepovsod v življenju vidimo, da so ljudje dovolj praktično in tehnično naobraženi. Kdor na delovno šolo tako ne gleda, se ne bo dokopal do njenega bistva. Bolj primerno ime se mi vidi občestvena šola. Dosedaj pa še nismo prišli preko poizkusov, ker pač vodi življenje šolo in ne šola življenje. Žal pa, da se bavijo s problemi delovne šole predvsem vzgojitelji materialističnega svetovnega nazora, dali pa bi ji ravno krščanski vzgojitelji, ki živijo v najglobljem in najbolj živem občestvu evangelija, pravo vsebino, to je harmonično razmerje med osebnostjo in občestvom in res globoko krepostno doživljanje, ki bi temeljilo na svetosti stvarstva in življenja, ne pa samo na snovnem doživljanju, kakor gradi to šolo materialistični svetovni nazor.

5. Novo življenje se ureja na moderni patriarhalnosti. Sodobni človek, ki ima čut za občestvo, vse laže občuti voditelja naroda, države in cerkve kot očeta, ker je bolj kreposten, manj napuhnen, živi bogatejše duhovno življenje v narodnem občestvu in pozna smisel občestva, ki se mu mora podrediti.

6. Vsepovsod opažamo, da vstaja moč simbolike, toda poglabljena, bolj močna in stvarna, v kateri je duhovnost združena z realnostjo: simboli dela, požrtvovalnosti, odpovedi za svoj narod. Lepo doneča, mehka besedna simbolika, kakor Zora, Zvonček, Zarja, se je umaknila močnejši, stvarnejši, kakor Naša beseda, Naš rod, Straža v viharju in podobno, kar vse temelji na občestvenem doživljanju. Seveda pa moramo paziti, da ne bo pri novi stvarnosti snov prevladala nad duhom. Bolj kot kdaj zopet ljubimo narodno blago: narodne pesmi, narodne noše, narodni običaji zopet vžgo, ker hočemo doumeti duha svojega občestva. Zopet ljubimo bolj

zemljo in kmeta na njej in bliže smo mu, ker čutimo v njem prvobitno svežost in moč zemlje. Kakšen preobrat v literaturi od predvojnega subjektivizma do sedanjih, rekel bi skoro širokih epičnih del, ki hočejo pokazati predvsem življenje naroda, ljudstva. Poglobljena nacionalnost, v katero je zajet ves narod, ne samo meščanstvo, vstaja vsepovsod, kar moramo pri vzgoji vpoštevati. Poraja se nova demokracija v bolečini in krčih prehodnih diktatur. Kdor pa hoče živeti v narodnem občestvu kot živ ud naroda, mora biti globoko etično zakoreninjen, biti mora predvsem kreposten človek. Brez etične poglobitve ni občestva, ker razpade v sebičnost, koristoljublje in podobno. Občestvo temelji na junaštvu in pogumu do samega sebe, odpovedi, žrtvah, odpuščanju, ljubezni, kar vse je predvsem življenje srca, ki kriči po rešitvi iz svoje osamelosti in stiske, v katero ga je pahnila mehanistično materialistična kultura.

7. Za sodobno občestveno vzgojo bi bilo treba nujno izboljšati naše učne knjige, ki so še produkt stare racionalistične dobe. Prevladuje analiza, ki zadeva razum; sinteze, ki zadeva srce, voljo, doživljanje, pa ni. Analiziramo po stari nemški metodi črvička v najmanjše dele, veličino življenja, ki podžiga k dejanjem, skupnosti, ki krepi voljo, ne občutimo, ker sinteze ni. Razkrajamo in opisujemo v vseh mogočih formulah učencem premož, ne pokažemo mu pa trboveljskega rudarja, ki nam koplje lačen in raztrgan, v potu in znoju, to bogastvo iz zemlje, kar bi vzgajalo učence k narodnemu občestvu, požrtvovanju in odpovedi v življenju. Opisujemo lepe sončne vinograde v Halozah, ne naslikamo pa mu bednega haloškega viničarja, ki je tudi živ ud našega narodnega telesa. Opisujemo drevo, cvet in prašnike z vso natančnostjo, ne naslikamo pa mu naših polj in trdega dela na njem, ki hrani naše občestvo. Opisujemo z vso razumarsko natančnostjo, kako se po tovarnah dela blago, papir, čevlji, elektrika in plin, ne vidimo pa veličastnega ritma tisočih rok, ki delajo za naše občestvo. In vendar je važen tudi človek in ne samo snov, da bo učenec občutil, da tisoče rok vzajemno dela, da dobi on hrano, obleko, toplo peč. Solidarnost stanov, ki drug za drugega delajo, naj vidi učenec v svojem narodnem občestvu: vzajemno delo od učenjaka, duhovnika, uradnika do kmeta in delavca. Še v računskem pouku, kjer samo kupujemo in prodajamo, lahko vpletemo občestveno doživljanje: kje je kupil, kam prodal, gospodarske razmere in podobno. In v naših zgodovinskih knjigah z letnicami, imeni in suhoparnim naštevanjem tudi ni izčrpano vse veliko veselje in trpljenje, železna moč in vztrajnost ljudstva. Čas je že, da realiziramo to, kar vsi vemo, da je prav in na čemer boleha današnja šola, to je, da bodi pouk vzgojen. Ne slepimo pa sebe s tem, da je pouk vzgojen, če prilepljamo učni snovi lepe nauke. Treba je globoko, globoko zajeti v tok življenja, dogajanja. In naše čitanke. Kako radi se slabi, nedoživeti, prazni literarni domovinski sestavki vrinjajo ravno v čitanke, kakor da imajo v njih domovinsko pravico. In vendar. Če je že težko peti o svoji bolečini, koliko teže je doživeti radost in bolečino vsega naroda in jo prelititi v umetnino. To zmorejo samo največji mojstri z globoko notranjo kulturo in najširšim obzorjem. In samo take stvari spadajo v čitanke. Prav tako

razblinjamo snov, ki jo že na osnovni šoli delimo v predmete in predmetke in v učencu ubijamo celotno doživljanje. Že v tretjem razredu osnovne šole imamo n. pr. med drugimi tudi predmet »praktične gospodarske znanosti«, s katerim učiteljstvo in učenci ne vedo, kaj bi počeli.

8. Kar sem govoril o domovinski snovi v naših čitankah, velja še bolj za naše narodne proslave, kjer si lastijo skoraj izključno pravico prazni, priložnostni, s sentimentalno plehko simboliko prevlečeni, teatralni in večno enaki literarni sestavki. Zadnji čas je že, da se te šare iz naše polpretekle dobe enkrat za vselej iznebimo. Narodne proslave morajo biti za učence res veliko doživetje narodnega občestva, enotno in ubrano: naši največji duhovi, pesniki in pisatelji, državniki, socialni in gospodarski delavci naj govorijo na njih naši mladini. Naša zemlja, preteklost in bodočnost naj nam pojejo poveljane skozi duše naših velikih vodnikov. Naša pesem in beseda naj bo res dragocena podoba našega duha, našega veselja in trpljenja, naše dobrote, naše pravice in moči. Vsak narod mora imeti svoj ideal, zavedati se mora svojega poslanstva, da je neuničljiv in da lahko prenese vse, kar pride nadenj, in dela čudeže. Tega svojega ideala se narod zave po svojih največjih duhovih, ki kakor svetilniki kažejo preko vsega trpljenja in malodušja pot v bodočnost. Kdaj je bolj primerno kot na narodnih proslavah, da občuti mladina v svoji duši toploto teh plamenov. Da bo mladina na narodni proslavi res nazorno in stvarno doživljala svoje narodno občestvo, spomnimo se tudi času primerno najvažnejših dogodkov v letu: letine, suše, večjih epidemičnih bolezni, velikih elementarnih nesreč v rudnikih in drugod, dovršenih javnih del, večjih državnih dogodkov in podobno. Zahvalimo se Boгу na narodni proslavi za letino in pridelke in kar je naše narodno občestvo prejelo v teku leta. Narodnih proslav pa mora biti malo, da bodo te res globoko podane. Sedaj imamo vse polno proslav, kar povzroča, da se vršijo te proslave večinoma priložnostno šablonsko. Takih proslav pa boljše da ni, saj več škodujejo kakor koristijo, ker učenec pri njih enoličnosti in nedoživetosti čustveno otopi.

9. Zdaj pa k najvažnejšemu — k učitelju. Če hočeš res vzgajati za občestvo, moraš biti pač sam živ ud občestva, živeti moraš v službenem kraju, toda ne samo s telesom, ampak z dušo in srcem, drugače pač samo učiš, toda vzgajaš ne. Kakor mora vrtnar poznati zemljo, v kateri goji cvetlice, ki pač ni povsod enaka, tako moraš ti poznati dušo kraja, iz katere živi otrok. Če pa se na pr. voziš iz drugega kraja v šolo in iz šole in še svojega službenega kraja ne poznaš, kako hočeš poznati otroka, kako ga hočeš razumeti, vzgajati, ko ne poznaš sil, ki v otrokovi duši delujejo. Tako sta si učenec in tak učitelj tujca: ni domačnosti, ni prave ljubezni, ne razumevanja, ker ni poznavanja. Kako te učenec vse drugače, lepše in neskončno bolj lepo pozdravi na primer v domači vasi pred svojo hišo. Čutiš: iz svojega občestva te pozdravlja.

Vedno sem nejevoljen, kadar slišim, da ta ali oni mestni tovariš ali tovarišica pravi, da se je učiteljica X ali učitelj Y pokmetil. Seveda se

pokmetiti ne sme v tem smislu, da se dalje ne izobrazuje, v gotovem oziru pa se mora pokmetiti: če živi 20 let na deželi, bo imel gotovo drugačne kretnje in drugačen izraz v obrazu kot ti, ki živiš in službuješ že 20 let v mestu. Pa to je samo njemu v čast, to kaže, da se je vživel v kraj in ljudstvo, da je ud njihovega občestva. So pa tudi taki, ki ostanejo popolni meščani, pa če vse življenje službujejo na kmetih. Tak učitelj je tujec prišel, tujec ostal, tujec odšel in ljudstvu škodoval. Gledam včasih kakega župnika z dežele. Sam je, pa je vendar tako, kakor da je vsa fara prišla z njim. Spominjam se, kako neki pisatelj primerja obraz Leva Tolstoja z obrazom ruskega mužika in najde v obeh obrazih podobnost, tako da je prvi poduhovljen in poglobljen obraz mužikov: iz obeh gleda neizmerna ruska zemlja. Pisatelj sklepa, da ta dva obraza gibljeta življenje, vse drugo malomeščansko pa tone enodnevno mimo. Slišal sem tudi naslednji pogovor o evharističnem kongresu. Inteligent A: Nisem teh nazorov, ampak veličastno pa je bilo na kongresu. Inteligent B: Ne rečem, kmetov so že dosti nagnali skupaj, toda inteligenca ni bilo pri procesiji. Inteligent C: Motiš se prijatelj, tudi inteligenca je šla za procesijo (našteva imena), še visoka inteligenca; toda ta inteligenca živi tako z našo zemljo in ljudstvom, da jo oddaleč skoraj ne moreš ločiti od kmeta, ker mu je podobna. In tista inteligenca, ki živi z zemljo in ljudstvom, se je udeležila kongresa.

Da bo učitelj lahko občestveno vzgajal mladino, je nujno potrebno, da se uzakoni učiteljeva stalnost. Če ga režimi brez disciplinske preiskave po mili volji predstavljajo iz kraja v kraj, se pač ne bo mogel vživeti v službeni kraj, kakor bi bilo za dobro vzgojo mladine potrebno. Istotako naj bi se izpraznjena učna mesta načelno razpisavala, da bi si lahko učitelj izbral službeni kraj, do katerega čuti nagnjenje. Šola ni pisarna in otrok ni mrtev akt.

Najvažnejši problem pa je, kako dobiti dober učiteljski naraščaj. Sedanja izbira se mi vidi ponesrečena, ker prihajajo na učiteljišče predvsem mestni otroci, izbira pa se vrši z ozirom na ocene znanja v izpričevalih. Rabimo predvsem učiteljev, ki bodo z ljubeznijo in razumevanjem vzgajali kmečko mladino. Kdor pa ni preživel svojih mladostnih let na deželi, se bo težko vživel v vaško občestvo, saj pravijo, da je vzgoja v splošnem izoblikovana že do osmega leta življenja. Na učiteljišče naj bi zato prihajali v prvi vrsti sinovi in hčerke kmetskih staršev, zato je nujno potrebno, da bi imeli pristop na učiteljišče absolventi meščanskih šol. Mestnih šol je v primeri s podeželskimi šolami itak malo.

Vzgojitelj je umetnik in mora biti rojen za svoj poklic, priučiti se tega ne da. Učitelj, ki nima tega daru, je nesreča za ljudstvo, saj vzgaja cele generacije mladih ljudi. Zato se mi vidi napačno izbiranje kandidatov po znanju, to je po številu odličnih ocen v izpričevalu. Velik znanstvenik je lahko najslabši učitelj. Izbira naj bi se vršila po prirojenih darovih za ta poklic. Že na osnovni šoli kaj hitro spoznamo take učence, ki imajo dar dajanja drugim. To so učenci, ki radi svojim sošolcem pomagajo, h katerim se ti instinktivno zatekajo po pomoč, to so učenke, ki rade malim punčkam

pravljice pripovedujejo, jih prenašajo, na sprehod vodijo in podobno. Večkrat pa dobimo v razredu odlične učence, ki so kakor osamljene, nepristopne trdnjave.

Dva svetova se bijeta dandanes za oblast sveta, tretji umira. Racionalistična liberalna doba umira, boj pa bijeta materialistični kolektivistični in krščanski svetovni nazor. Proti materialističnemu kolektivnemu človeku moramo postaviti nasproti krščansko evangelijsko občestvo, v katerem je dovolj globin za oblikovanje novega krepostnega človeka. Saj je bil v dobi, ko je malomeščanska civilizacija poplavljala naše vasi, prav duhovnik tisti, ki se ni zbal imena nazadnjak in je gradil resnično kulturo naše vasi na kmečkem etosu. In zopet je slovenski duhovnik tisti, ki vztraja povsod tam, kjer je treba trpeti za svoj narod, vztraja v svojem farnem občestvu, katerega živ ud je. V evangeliju so najlepše združene navidezno tako nasprotujoče si sile, ki si stojijo prav pri današnjih velikih gibanjih v tako ostrem nasprotju, na primer osebnost in kolektivni človek, duhovnost in telesnost, svoboda in avtoriteta, narodnost in človečanstvo. Vse te sile pa morajo biti v človeku harmonično urejene, če niso, nastopi kriza duha, naroda, človeštva. Vzgojitelj, ki črpa iz krščanstva, ne bo zašel pri oblikovanju novega človeka v nasprotno enostranost, v oboževanje zgolj kolektivnega človeka, grobe sile, sovraštva med razredi, narodi, ampak bo oblikoval harmoničnega, urejenega človeka.

I. Kramar

Izdelane kateheze za prvo šolsko leto

14. Podedovani ali izvirni greh

(Dalje.)

Greh, ki sta ga bila storila Adam in Eva v raji, ni škodoval samo njima, ampak vsem ljudem. Kako to? Otroci, sedaj mirno poslušajte! Bila sta mož in žena. Imela sta veliko otrok. Premožjenja pa nič. Še stanovanja nista imela svojega. Bil je pa v tistem kraju gospodar, ki je imel dve hiši, eno veliko, eno pa majhno. V veliki hiši je stanoval sam in njegova družina, majhna hiša pa je bila prazna. Ta gospodar je bil dobrega srca. Uboga družina se mu je smilila. Nekega dne reče ubogim staršem: »K meni pridite s svojimi otroki. Stanovali boste z otroki v moji majhni hiši, ki je sedaj prazna. Tudi vrt okoli hiše vam prepustim. In to vse zastonj. Samo nekaj vam prepovem. Ne hodite v sosedovo hišo, ker je sosed hudoben.« Mož in žena sta bila zelo vesela te dobrote. V novem stanovanju se jima je dobro godilo. Svojega gospodarja sta lepo ubogala. Pa ni bilo dolgo tako. Nekega dne reče žena možu: »Meni se pa zdi sosed prijazen. Morda pa ni tak, kakor govori o njem najin gospodar. Kaj bi bilo, ko bi šla k sosedu na obisk.« Rečeno storjeno. Žena je šla v sosedovo hišo. Sosedovi so bili zelo prijazni ter so ženo tudi obdarovali. Prinesla je domov jabolk, hrušek, orehov, kruha in mleka.

Vabili so tudi moža. In tudi on je šel na obisk. Gospodar je pa to

zvedel. Zelo je bil hud. Poklical ju je pred se ter rekel: »Ker me nista ubogala ter šla k sosedu, kamor sem bil prepovedal hoditi, pojdita iz moje hiše, kamor hočeta.« Mož in žena sta bila ob vse. Iz hiše sta morala iti, tudi vrt sta zgubila. Ali sta pa bila samo onadva tako nesrečna? Ali niso morali tudi njuni otroci iz hiše? Tako je, tudi otroci so morali iz hiše. Zakaj pa? Saj otroci so bili nedolžni. Prav, fantek, zato so morali iz hiše, ker so bili od ata in mame. Zato, otroci, pazite sedaj! Kakor temu možu in tej ženi, se je godilo tudi Adamu in Evi. Adam in Eva nista ubogala Boga, svojega gospodarja. Zato sta morala iz raja. Nista pa postala nesrečna samo onadva, ampak tudi njuni otroci. Kdo so pa otroci Adama in Eve? To smo vsi ljudje. Adam je bil prvi oče, Eva je bila prva mati. Vsi smo Adamovega rodu. Zato smo vsi v Adamu grešili ter bili kaznovani. Ta greh se imenuje za nas podedovani greh, ker ga nismo storili sami, ampak smo ga podedovali po Adamu in Evi. Ta greh izvira od naših prvih staršev, zato izvirni greh. Vsak človek pride na svet v tem smrtnem grehu. Bogu ni dopadljiv, ker nima v duši bele obleke nedolžnosti, ker nima posvečujoče milosti božje.

Pri sv. krstu se greh odpusti in posvečujoča milost božja se zopet dobi. Drugi hudi nasledki podedovanega greha pa ostanejo za pokoro. Na duši slab razum in slaba volja. Na telesu trpljenje, bolezen in smrt. Samo Marija ni imela izvirnega greha, ker je bila mati Jezusova. Praznik brezmadežnega spočetja Marije Device 8. decembra.

Katehet lahko vpraša, če zna kdo izmed otrok narisati hišo. Tudi sam jo nariše. To otroke zanima. Nekateri kažejo veliko spretnost. Otroci poznajo v župniji gostače. To so revni ljudje. Katehet opomni otroke, da se iz takih revežev ne smejo norčevati. Če so v šoli otroci gostačev ter nimajo kruha naj jim bolj premožni otroci nekaj od svojega kruha podarijo, da se navadijo dobrotelnosti.

15. Kajn in Abel

Govoril sem vam, otroci, kako zelo sta Adam in Eva razžalila Boga, ker sta jedla prepovedani sad, in kako hude nasledke je ta greh imel za naše prve starše, za Adama in Evo. Postala sta nesrečna na duši in na telesu. Pa ne samo onadva, ampak tudi vsi ljudje so postali nesrečni, ker vsi izvirajo od Adama in Eve. Že prva dva sinova Kajn in Abel sta bila k hudemu nagnjena. Toda Abel se je zatajeval in krotil svoje hudo poželenje, zato je bil od dne do dne boljši in Bog ga je rad imel. Kajn se pa ni hotel premagovati, zato je od dne do dne postajal hudobnejši in Bog ga ni imel rad. V svoji hudobiji je prišel tako daleč, da je iz nevoščljivosti ubil svojega brata Abela.

Katehet pove zgodbo sv. pisma o Kajnu in Abelu ter pokaže tozadevno biblično sliko. Opominja otroke k zatajevanju. Ker pa brez božje pomoči in milosti ne bodo ničesar dosegli, zato morajo mnogo in pobožno moliti. Tak otrok ne bo trmast in nepokoren, ne bo lagal in klel, ne bo nesramno govoril in se grdo obnašal, ampak bo svojo popačeno naravo zboljšal, vse življenje bo lahko priden. Bog ga bo rad imel in ga bo po smrti vzel v nebesa, kakor pobožnega Abela, ki je sedaj v nebesih med svetniki. Kdor pa noče moliti, ta pa se ne bo mogel zatajevati, ampak bo od dne do dne slabši, Bog ga ne bo imel rad, kakor tudi hu-

dobnega Kajna ni imel rad, in ga ne bo vzel v nebesa ako se ne bo poboljšal. Kar po razlagi še ostane časa, ga katehet porabi za ponavljanje. Katehet bo gledal tudi na to, da bo šel pri razlagi verouka vzporedno s cerkvenim letom, da bodo otroci imeli pravi pojem o adventu, božiču, veliki noči, binkoštih itd.

Torej teh praznikov ne prehiteti, ampak odvišen čas porabiti za ponavljanje, zlasti o izvirnem grehu in njege hudih nasledkih. (Dalje.)

Fran Jandl

Vprašanja otrok

Učitelj, ki s svojim izpraševanjem neprestano oblega otroka, ga prezira. Otrok sliši dejansko iz leta v leto samo velebnike: Naučiti se moraš naštetih imena banovin, mest, rek, morij, jezer, gorovij! Letno si moraš vtisniti v spomin najmanj 10 lepih pesmi! Spoznati moraš toliko in toliko živali, rastlin, mineralij itd.!

Ne zavračamo pametnega znanja in dobrega spomina, obsojamo le pretiranost. Dovršena osebnost ne spoznava in ne misli samo, temveč tudi čuti in dejstvuje. A Herbartova pedagogika pospešuje le intelektualizem. Mi pa hočemo celega človeka, nismo zgolj znalci, temveč predvsem storilci. Kratko: misleče, hoteče in dejstvujoče osebnosti. Današnji čas zahteva nele ljudi ostrega razuma, temveč tudi sigurnega pogleda in spretno roke. Odtod zahteva po delovni šoli, ki stremi po veselo-živem ustvarjanju v šoli.

Zato odklanjamo vprašanja, ki temelje na bliskoviti naglici odgovorov. To ugaja nekaterim nadzornikom. V resnici pa je to mehanično delo brez prave vrednosti. Ne odrekamo vprašanjem vrednosti. Vprašanje, bistro-umno in oblikujoče, je velika umetnost. Vprašanje je naravno, posebno otrokom. Temu je svet v svoji pestrosti uganka, zato neprestano izprašuje, tudi nesmiselno: Zakaj plič leta? Zakaj stoji mož tu? Kaj hoče žena? Kam pelje cesta? itd. Kako to, da otrok v šoli naenkrat nima več pravice izpraševati, da sme izpraševati le učitelj? Zakaj otrok v odmoru živahno debatira s součenci? Torej v šoli ni pozabil vpraševati.

Otrok hrepeni po jasnosti in vprašuje, bodisi o stvareh v šoli ali izven nje. A šola pozna le »kdo«, »kje«, »kaj« in »kdaj« — vprašanja. Redki učitelji povprašujejo v naših šolah po izvoru, poteku, vzrokih, različnostih ali sličnostih nekih dogodkov, oseb, stvari ali reči. Velike važnosti je, da naučimo otroka razumno izpraševati in da povprašuje tudi svoje součence. Posebno hvalevredno je, če posveti otrok vprašanjem svojo pozornost že doma in se tako pripravi za ugovore svojih součencev. Pri takem pouku pridejo na dan včasih skrajno neumna vprašanja. Ko stopa otrok pred nov svet, nova, še ne poznana dejstva, ne vprašuje logično in zaporedno. Zato vprašuje vsepovprek. Učitelj mora paziti, da taka vprašanja ne graja ali jih pusti celo zasmehu otrok. Potem ne bo otrok nikoli več vpraševal.

Kakšno je vprašanje, je odvisno od dveh okoliščin: Kakšno je razmerje med učenci in kakšno med učiteljem in učenci. Ali je učitelj za učenca svetovalec in prijatelj ali njih tiran? Vsakdo se trudi, da bi postal prijatelj otrok. Vedno se učitelju to ne posreči. Ovirajo prenapolnjeni razredi, hujskanje staršev zoper učitelja, maksimalni učni načrti itd. Za odnos je važno, da je učitelj za učenca oseba z a u p a n j a in h k r a t u a v t o r i t e t a. Čim manjši so otroci, tem bolj mora prevladovati oseba zaupanja in obratno.

Vrste vprašanj: 1. Naivna, 2. zavestna. Čim večja je uganka otroku kak problem, tem naivnejše je vprašanje. Odtod tista naivna vprašanja otrok v predšolski dobi, ker jim je svet v svoji mnogoličnosti in pestrosti uganka. Čim bolj prodira otrok v jedro snovi, tem zavestnejša in določnejša postajajo vprašanja. Otroka treba naučiti vpraševati. On nima niti pojma, o čem se da vse izpraševati. Učitelj ga mora naučiti gledati svet in spoznavati njegove vzročnosti. Učenec ne sme poznati samo kje, kdaj in kam. Vprašanja morajo biti mnogoličnejša: kdo, kje, kod, kam, kdaj, čemu, zakaj, odkod vprašanja.

Odstraniti ali zmanjšati je treba boječnost otrok. Kjer igrajo otroci vlogo onega, ki mora samo odgovarjati, tam deca ne izprašuje nič. Tako ne sme ostati! Otrok ima v sebi od narave gon po jasnosti in znanju. Zato mu dajmo malo svobode in prostosti!

Nekaj praktičnih primerov.

R a č u n s t v o : Vprašanja se sučejo okoli samostojnih postavitev in rešitev nalog. Otroci so iznajdljivi. Našli bodo kaj kmalu nove računske načine rešitev in njih prednosti, n. pr.: imamo 50 m blaga, prvi dan prodamo 20 m, drugi 10 m, tretji 5 m; koliko ostane? Rešitve: 1. $50\text{ m} - 20\text{ m} = 30\text{ m}$, $30\text{ m} - 10\text{ m} = 20\text{ m}$, $20\text{ m} - 5\text{ m} = 15\text{ m}$. 2. $50\text{ m} - 35\text{ m} = (20\text{ m} + 10\text{ m} + 5\text{ m}) = 5\text{ m}$. 3. $20 + 10\text{ m} + 5\text{ m} = ? = 50\text{ m}$. Posebno uspešno je računanje vseh 4 računskih načinov, n. pr. $20 + 10 + 40 \times 10 : 7 - 50 + 30 : 2 + 5 : 5 =$.

Z e m l j e p i s. Otrokovemu vpraševanju je tukaj odprto polje. Izogibati se je treba šablonskega izpraševanja, kakor: 1. lega, 2. kakšno obliko ima, 3. kako velik je svet, 4. kakšna je oblikovitost zemlje, 5. katere vode tečejo, 6. imena mest, 7. s čim se ljudje pečajo itd. V zemljepisnem pouku so važnejša vprašanja, ki ugotavljajo razmerje med podnebnimi, geološkimi in gospodarskimi prilikami, oblikovitostjo, mesti, šegami ljudstva itd.

Z g o d o v i n a. Ker temelji zgodovina na efektu pripovedovanja, ker je njen namen vzbujati etične vrednote v otroku, ne bomo učencev izpraševali med pripovedovanjem, temveč šele po obravnavi. Važen je namreč predvsem vtis, ne toliko sama snov. Vprašanja morajo iskati razmerja in vzročnosti zgodovinskih pojavov: 1. Razmerje med zgodovinskim dogajanjem v eni in drugi državi, delih sveta itd., 2. vzroki raznih zgodovinskih pojavov (preseljevanje narodov, Napoleonov pohod v Rusijo, svetovna vojna itd.).

Spoznavanje prirode. To je polje samih vprašanj, kajti narava je tista, s katero je otrok dnevno v stiku. Skrivnosti narave so mu najbližje in najaktualnejše. Potrebna so primerjalna in vzročna vprašanja. Kakšne podobnosti ali razlike so med dvema živalima, rastlinama, mineralijama itd. (zakaj ima zajec zadnje noge daljše, zakaj ima podplate poraščene s kocinami itd.).

Učitelj ne sme biti nikoli na učni načrt tako rigorozno navezan, da ne bi dovolil učencem kakih vprašanj, ki so izven predpisane snovi. Resnica je: vpraševanje je najmočnejše sredstvo, ki pomaga vzgajati in izobraževati močne, trdne in samostojne osebnosti, ker ima svoj izvor v otrokovem nagonu po jasnosti življenjskih problemov.

Literatura: K. Kramber: Das Fragen der Schüler. Hugo Seifart: Die Betätigung der Hand als Unterrichtsprinzip.

Ema Deisinger

Deška predpubertetna doba

(od 11. do 14. leta)

Skupinske edinice

[Konec.]

Kadar je razredno občestvo le pasivno, obodno in ne socialna delovna in življenjska zajednica, tedaj življenjska sila nekoliko zrelejših učencev teži po nadindividualnem slogu take zajednice, ki sicer ne zanemarljivo vidik razredne celote, ki pa ji pripada neka določena interesna skupnost. Razred razpada na skupine ali gruče, katere člani imajo neko načelno interesno skupnost ter se odlikujejo po svojih osebnih vrlinah in strokovni kapaciteti. Te skupine so značilne in pedagoško pomembne za razred, ker lahko učitelj preko njih vsebinsko najbolj vpliva na razredni duh in ga oblikuje. Socialni gon dečkov se v teh skupinskih edinicah uveljavlja vzporedno z rezonančno prostornino strokovnega zanimanja članov. Razmerje medsebojne odvisnosti članov je torej čisto naravno razmerje zmožnosti in strokovne sposobnosti. Vsaka skupina ali gruča ima torej svojo socialno-pedagoško pomembnost in zajemljive ideale, zaradi katerih se izplača, da zapusti deček pot masne povprečnosti.

V skupini ali gruči so odbrani in zbrani poznavatelji kake določene strokovne panoge (n. pr. za žogometne igre i. dr.); te gruče so nekaka duhovna genealogija romantičnega cehovstva. Ta vidna opredelitev za kako posebno strokovno panogo daje posameznim članom na zunaj večjo avtoriteto in priznanje in neko središčno moč, ki privlačuje tudi druge učence v ta skupinski kolektiv.

Zahteve po solidarnosti, smelosti, iskrenosti, zvestobi in slavloljubju so značilne svetloromantične črte teh skupin in obenem dokaz izrednega dejavnega hotenja dečkov po zavestnem in doslednem prvačenju, kjer se

križajo volje in zmogljivosti. Vsaka skupina bazira torej na etosu romantičnega herojstva in rivaliziranja.

Spričo močne in žive težnje dečkov po družabnosti in tovarištvu najdemo v razredu prav malo predpubertetnikov, ki hote melanholično samevajo, dasi jim v duši kar kriči po tovariški družbi in besedi.

Po tej zunanji refleksivni poti borbenosti prihaja deček do udeleževanja svojih fizičnih sil in sposobnosti, katere mu omogočajo doseči v kaki tovariški skupini ali gruči čim ugodnejši položaj in prvenstveno točko. Dečkova življenjska sila, iznajdljivost, umnost, domiselnost in borbenost so motorična sila stvariteljnosti te dobe, ki zahteva pač tisto funkcionalno stran udeleževanja, kjer se ta sila lahko neovirano izproži, sprostí in razmahne, — in to je v igrah in sportu.

Enako kakor razredno tovarištvo je tudi skupinska edinica nosilec nadindividualnega duha, ki se javlja v določenih akcijah, šegah, navadah in oblikah, katerim se podvrže vsak član. Vsak posameznik je v skupini v toliko vezan, da ne zastopa samo svojo osebno interesno korist, ampak korist edinice, da rivalizira s fanatičnim vzgonom z drugimi tekmeči skupin, varujoč in pospešujoč tako ugled in čast svoje skupinske edinice.

Tudi tako skupinsko tovarištvo terja od posameznega člana celo vrsto dragocenih socialnih lastnosti, ki so za razredno občestvo važne in dajejo razredu neko duhovno podobo. Čim več socialnih in kulturnih sposobnosti izkazujejo skupine ali gručé in čim bolj se odlikujejo njeni udje n. pr. z igralnimi, bralnimi, pevskimi, etnografskimi, naravoslovnimi in drugimi socialno pozitivno usmerjenimi krožki (Rdeči križ, Jadranska straža etc.), tembolj se odlikuje razred po njih in tem večja je vrednota za razredno občestvo. Skupine s takimi krožki vzpodbudno vplivajo na karakterno modifikacijo razreda.

Tolpa

Tu pa tam se včasih pojavijo na razredu tudi bolezenske tvorbe, ki temno razjedajo razred, namreč tolpe.

Žeja po pustolovščinah, burnih doživljajih in hrepenenje po senzacijah vsled fantazije, ki jo razbičava film, so glavni živec oziroma sile gibalnice za porajanje tolpe. Vznemirjena robinzonadska duhovnost in žeja po pustolovščinah in senzacijah so itak najbolj podčrtane lastnosti v nravi deške predpubertetne dobe. Te lastnosti so lahko ob neznatni napetosti eksplozivne, da izbruhne iz gruče neka romantična demonija, ki napravi iz gruče ali skupine tolpo, katera v fantastičnem žanru na svojo lastno pest izživlja svoje instinkte.

Tolpa ima svojega kolovodjo, ki z močno sugestivno silo često despotsko gospoduje nad člani.

Tolpa se loči od gruče po svoji antisocialni usmerjenosti, po smotru, ki nasprotuje našemu socialno pravnemu redu, vendar pa moremo reči, da so tudi v tolpi zasnove požrtvovalnosti, vztrajnosti, zvestobe in zavest skupnosti in da je tudi tolpa sprejela v svoj moralni kodeks solidarnost in neomajno medsebojno zaupanje. Čeprav je na znotraj tolpa spletena

iz teh čednosti, ki jih morajo gojiti člani med seboj, vendar se le redkokdaj primeri, da bi pridobili tolpo za kako pozitivno socialno-pedagoško misijo in jo spremenili v gručo. To je tem težje, čim bliže je tolpa kriminalu.¹

Več uspeha se lahko nadejamo, ako pravočasno pritegne druga močna skupinska edinica kolovodjo tolpe v njen delovni krog in ga pridobi pod svoj vpliv.

Prijateljstvo

V ozkem krogu skupinske edinice obeležujemo poleg interesnega sožitja članov med seboj tudi osebno simpatijo, ki jo goji kak član do drugega.

Iz teh medsebojnih osebnih simpatij se rode deška prijateljstva, ki se gibljejo v plodni krivulji vzajemnega dela in vzajemne pomoči.

Prijateljstvo se razlikuje od tovarištva v tem, da je prijateljstvo zgrajeno na medsebojni osebni simpatiji, med tem ko skupinsko tovarištvo veže le skupni interesni smoter. Izven šole gubi to skupinsko tovarištvo svoj pomen, dočim dobiva prijateljstvo ravno izven šole svojo moč in pomembnost.

Tovarištvo obsega po več oseb, prijateljstvo pa izključno dve.

Deško prijateljstvo je zgrajeno na istih lastnostih kot prijateljstvo odraslih, to je na medsebojnem popolnem zaupanju, diskreciji, značajnosti, zvestobi, a predvsem na osebni simpatiji, iz katere vro najosebnejši interesi in zamisli.

Etično oslombo išče deček za svoje cilje pri svojem prijatelju, zahteva od njega tiste nesebične ljubezni, ob kateri se lahko njegova oseba dopolnjuje, dviga in oblikuje in od katere bogatita oba ter prejemata in medsebojno dajeta pobude za lastno delo, naloge in cilje.

Deček v predpubertetni dobi dobro loči prijateljstvo od tovarištva. Dečki v predpubertetni dobi so dobili za domačo vajo dve temi na izbero: »Moj prijatelj« ali »Moj tovariš«. Velika večina učencev se je odločila za temo: »Moj tovariš.« Tisti, ki so napisali temo »Moj prijatelj«, navajajo v glavnem, da ljubijo svojega prijatelja zato, ker jih prijatelj spremlja bodisi iz šole, bodisi v šolo ali na drugih potéh, jim je zvest kompanjon pri igrah, se mu lahko svobodno zaupajo in se ž njim porazgovore, jim je v pomoč pri domačih nalogah in drugih delih, zlasti pa, ker jim prijatelj nudi kako materijelno zaslombo, bodisi da deli ž njim jed, žepni novc, šolske potrebščine ali pa igrače. Deško prijateljstvo je tem trdnejše, čim bolj darežljiv je prijatelj. Dečkov prijatelj čisto ni niti njegov razredni tovariš, ampak učenec kake druge šole. Prijateljstvo ne zahteva iste šolske skupnosti kakor razredno tovarištvo.

V istem razredu hitro sklenjena pa zopet naglo ločena prijateljstva ne vplivajo dobro na razredno občestvo, ker se prijateljstvo razrednih tovarišev navadno izprevrže v opozicijo ali celo v sovraštvo.

Nesebično, trdno prijateljstvo dveh šolskih sodrugov v razredu ima

¹ Prim. Bondy: Die jugendliche Verbrecherbande.

lahko na razredno občestvo velik moralni in socialni vpliv, ker oplemenituje surove nagone dečkov, goji v njih socialno občutje, jih bodri k požrtvovalnosti in izravnava družabne razlike.

Ker nimajo deška prijateljstva toliko poudarka na osebnosti kot na materijelnem idealu osebne koristi, večinoma taka prijateljstva ne prežive šolske dobe dečkov, navzlic temu pa lahko smatramo to deško prijateljstvo po obliki in vsebini kot predstopnjo pravega resničnega prijateljstva.

Voditelji. Razmerje nad- in podrejenosti

V socialnem življenju dečkov igra, kot rečeno, največjo vlogo oblastiželjnost, gospodovalnost in borbenost. Zato nahajamo tudi v razrednem občestvu učence, pri katerih se krepkeje uveljavlja gon po moči, ki v zvezi s faktično fizično močjo telesa daje dečku občutek neke individualne superiornosti.

S samozavestnim in agresivnim nastopom opozori deček druge svoje tovariše nase, in začenja se neko tiho rivaliziranje med dečki; tedaj opazimo neko zanimivo evolucijo v razredu, tvorbo nekega novega socialnega odnosa med dečki, ki ni več pristno tovariško in ne prijateljsko, ampak je preusmerjeno v razmerje nad- in podrejenosti.

Volja, biti navzgor, se ponašati pred drugimi součenci v razredu, se predobro ujema z dečkovim gonom po moči in gospodstvu ter draži njegovo slavloljubje, da ne štedi napona svojih sil, da se vzdrži na površju in zavzema položaj nadrejenosti.

Razmerje nad- in podrejenosti se očvrsti pri dečkih kake skupine zlasti ob priliki kakega tekmovanja in vežbanja (traininga), kadar deček na čelu kake skupine s svojim ekstenzivnim značajem izsili zmago nad svojim tekmečem, kateri mora poslej priznavati njegovo nadrejenost. Pri tem razmerju nad- in podrejenosti ne gre za notranje bistvo tega odnosa in kako notranjo hegemonijo, temveč samo za vnanji aspekt prestiža, za prednostno stališče v zunanjem smislu.

Skupnostna miselnost je tudi pri tem razmerju nad- in podrejenosti jasno izražena. Deček se smatra v svojem nadrejenem položaju kot zastopnik kake skupinske edinice ali razredne celote in svojo zmago nad kako drugo skupino oziroma tekmečem pravno adekvatno izrazi z »mi smo zmagali«. Dečki namreč imajo jako veliko sposobnost socializiranja in organiziranja, zato se tudi njihova zavest pripadnosti h kaki določeni skupini ali razrednemu občestvu običajno javlja s krepko zvečanem »mi«.

Smisel za red in pravičnost

Iz te zavesti skupnosti se rodi tudi njihovo socialno-pravno občutje. Razredno občestvo se omejuje na red in teži po urejeni mnogoličnosti šolskega življenja. Smisel za pravičnost in red, ki je v blagor širokemu krogu razrednega občestva kakor tudi posamezniku, je neločljivo zvezan s kolektivističnim načinom šolskega zajedniškega življenja.

Dečki so jako rahločutni za red in se takoj pritožijo, ako kateri učenec samovoljno menja n. pr. sedežni red. Socialno-pravna stran šolskega življenja pripravlja mladini pot za višje socialno-pravno doživljanje v narodu in državi. Dečki se ne dajo uklepati v formule in okostenele oblike reda, marveč se širokogrudno s svojo vitaliteto vživljajo v programatično ustaljene disciplinske predpise in občevalne oblike.

Mladostni aktivizem dečkov ima dovolj sposobnih elementov za razvoj pravno-socialnega organizma razreda.

Delo za celoto in skupnost ter da se uvedejo v kulturno-socialno življenje odraslih, z jasnimi in odločnimi priznavanjem socialno-pravnega reda odraslih, je dečkom v predpubertetni dobi, ki imajo izraziti smisel za vsakojaka romantično-ponosna gesla, izredno povšeči, zlasti čim več samouprave in samovlade jim dopuščamo.²

Dečki, ki stoje nekako ob strani razredne skupnosti in se niso vpletli v mrežo tovariškega sožitja, jim postaja ta razdalja težko znosljiva, kajti najtežje prenaša deček osamljenost in nedružništvo. Sodelovanje v razrednem občestvu zahteva od vsakega učenca podreditev skupnim interesom celote ter brižnost za stvarne potrebe razredne skupnosti. Ako je svet instinktov v vseh skupnostnih potrebah podrejen razrednemu občestvu, daje to razrednemu večjo obliko žive socialno-pravne sile. (Pri opravljanju poslov v skupno korist imajo vsakotedenski reditelji največjo odgovornost in dolžnost.)

V današnjem splošnem pomanjkanju šolskih prostorov gostuje po več zavodov pod eno streho. Primerilo se je, da se je učenec višjih razredov nekega zavoda, ki gostuje pod isto streho z nekim drugim zavodom, vtihotapil v tuj razred in pred poukom nalival iz črnilnikov učencev črnilo v svojo steklenico, da bi njegov razred imel črnilo za šolsko nalogo. Učenci so zapazili izmikavta in hipno je bil ves razred kot močna alijansa dečkov proti izmikavtu, solidarno so ga psovali s tatom, ga zatožili njegovemu ravnateljstvu, se pritožili pri profesorjih, da jim krađe črnilo in ogorčeno zahtevali primerno kazen — in črnilo nazaj.

Pojem osebne dejanske moči je pri dečku tesno združeno tudi s pojmom stvarne koristi. V luči individualnega zorenja dečkov predstavlja razredni tovariški kolektiv tisto pridobitev, ki pospešuje v doraščajoči mladini hitro socializiranje navzlic prerazličnim socialnim plastem, ojačuje in krepi čut pravičnosti te mladine ter bogati njeno osebno življenje.

Moč tega prijateljskega tovarištva se razteza le do sopolnih vrstnikov. Pri dečku v predpubertetnih letih se kajpak še ni prebil na dan eros, ki bi vezal drugi spol v medsebojnem prijateljstvu; zato normalno dečki v predpubertetnih letih ne posvečajo pažnje deklicam, se običajno ne družijo z njimi, ker jih njihov seksualni in erotični gon še ni spazil.

² Primerjaj ameriške School-city. Šolska občina je socialni organizem na podlagi samovlade učencev. Cilj tega socialnega organizma je vzdrževanje reda iz lastnega nagiba z geslom: eden za vse, vsi za enega.

Griški gospod

(Ob stoletnici Stritarjevega rojstva)

»Živeti med ljudstvom, učiti, voditi ga z besedo in izgledom, z njim čutiti vse potrebe njegove, z njim veseliti se in žalovati; kaj lepšega si more človek želeti na sveti!«

»Vesetje je, delati za tako ljudstvo, kakršno je naše!« (Zvon 1876, 84, 31.)

Vsak človek teži za svojo dovršitvijo. Kar je najboljšega v njem, to hoče izoblikovati in razviti do čim višje popolnosti, naj se tega vedno zaveda ali ne. S pesnikom bi mogel reči: vsakdo teži za tem, da bi prišel »do svoje podobe«. A ta pot je strma in težavna, razen tega zavaja popotnika mnogo stranskih steza.

Tudi ljudska celota po svoje teži, da bi prišla do svoje podobe. Odtod tisto silno prizadevanje, ki ga imenujemo kulturno življenje in snovanje. Pri tem pa je treba dobrih vodnikov, ki posameznikom in vsemu ljudstvu kažejo pravo pot. Taki vodniki so narodni vidci in preroki: umetniki, znanstveniki, politiki, socialni in verski reformatorji... Vsakdo, ki odkriva nove vrednote in ideje, pomaga posameznikom in ljudstvu na poti do »prave« podobe, vsak tak je v nekem oziru vzgojitelj in pedagog. Nekaterim ljudem pa so duše še tako uravnane, da ne odkrivajo le novih vrednot, temveč jih še kažejo drugim in jih vabijo na pot k njim. Njihovo delo je še posebej pedagoško, četudi niso učitelji in profesorji v navadnem pomenu besede.

Josip Stritar je bil profesor, a bil je tudi pedagog še v globljem pomenu besede. V svojem »literarnem seminarju« (Priatelj) je vzgajal slovenske književnike, v svojih spisih pa književnike in publiko. Vsej tedanji naši književnosti je vtisnil znak svoje pedagoške osebnosti. A s tem se njegovo pedagoško teženje še ni izčrpalo. Njegov najlepši pedagoški sen je bil: »... vrtnariti je hotel... ali... ne samo sebi na veselje in kratek čas... v svojem rojstnem kraju se je hotel naseliti ter tam učiti svoje ljube rojake, kako si naj pomagajo s sadjarstvom v svojem siromaštvu.« (Pod lipo, 76 sl.). Hotel je priti med svoje ljudstvo in ga voditi k lepšemu in boljšemu življenju. A ta sen se mu ni izpolnil, zato ga je sanjal dalje. V »Gospodu Mirodolskem« ga je oblikoval in razvijal, v »Griškem gospodu« ga je sanjal iznova. Ker ni prišel vrtnariti in čebelariti ter ljudi učiti v domovino, jih je učil v knjigi iz »Mirnega dola« in z »Griča«.

V »Gospodu Mirodolskem« je še precej živel svojim vprašanjem, reševal je domače in svetovne probleme, ki so nastajali okrog njega. V »Griškem gospodu« pa se je zagledal v našo vas in v njene probleme. V njej se je v duhu naselil, sadno drevje je gojil in čebele redil, izprehajal se je po gozdu in ob potoku, pa vaške paglavce je lovil, kadar so stikali za ptičjimi

gnezdi, utapljali mačice, mučili živino, zasramovali ubožce ter uganjali take in podobne paglavske norčije. Kregal jih je in svaril, nazadnje jih je pa vabil na svoj dom. Tu jih je gostil in učil, razkazoval jim je sadovnjak in čebelnjak, pel jim je in godel na gosli, pa tudi njih je učil peti svoje pesmi. Dovolil jim je, da so odnesli besedilo pesmi domov in ga prepisovali, »saj zato jo je bil zložil, da bi se razširila med ljudstvom, posebno med mladim ljudstvom, kateremu je bila najprej namenjena« (Pod lipo, 100).

Ko je dosegel prve uspehe, ko njegovi mladi prijatelji niso več lovili ptičic in utapljali mačic, ko niso več pretepali živine in le divjali v šoli in doma, ko je torej otesal najhujše grče, je pričel s piljenjem manjših bunk in grčic. Ko niso več psovali in kleli, jih je učil lepega govorjenja. Učil jih je »govoriti v lepi, čisti slovenščini, ne kakor zarobljeni gorjanci v tisti nenaravni mešanici, ki tako žali olikano uho... Tudi je gledal na to, da se je govorilo lepo, zmerno, ne prehitro, pa tudi ne preleno in dolgočasno, ne pretiho, pa tudi ne preglasno... Lepo govorjenje priporoča človeka, zlasti mladega...« (Pod lipo, 136).

Nekatere lekcije so celo zelo spominjale na šolo, čeprav njegov »krožek« ni bil nikaka šola v pravem pomenu besede. Mislim na zgodbo, kako se je opica učila gospodinjstva. Ko je povedal zgodbo, ni hotel, da bi se otroci z njo le zabavali, hotel je, da bi prišli tudi do jedra zdravega nauka.

Posebno zanimanje in skrb je posvetil revnim. Saj mladi člani njegovega »krožka« niso bili le izbran »cvet« vaških porednežev, ampak tudi vsi revni in ubogi, ki so pogrešali ne le toplo in mehko besedo, temveč tudi skrbnega vodstva, celo dobre obleke in morda še dovoljne hrane.

Ko je tako postavil temelje ljudski izobrazbi, pa si je dal privedi bogatega sina, kateri je kupil v bližini gradič z večjim posestvom, ustvaril tam vzorno kmetijo, napravil veliko drevesnico ter je navajal ljudi k pravilnejšemu kmetovanju, umnejši reji domače živine in h gojitvi sadnega drevja.

Tak lep pedagoški sen je še v šestdeseto leto svojega življenja sanjal profesor, pesnik, pisatelj, književni kritik in vzgojitelj Josip Stritar na daljnem Dunaju. In ta njegov sen kaže fino čutečega in pedagoško uravnaneža moža, ki je želel z izobraževalnim delom svojemu ljudstvu pokazati pot v lepše dni. Prav značilno pa je, da je ta mož v mnogočem veliko bliže Slomšku, kakor pa bi mislili na prvi pogled. Saj sta se oba moža trudila, da dvigneta kulturo našega ljudstva in oba sta seveda posvečala posebno pažnjo mladini. Slomšek jo je ob svojem času vabil v šolo ter jo učil brati in pisati, temu je dodajal praktičnih gospodarskih naukov, s petjem pa je iskal poti do mladih src. Stritar pa je pol stoletja pozneje vabil dečke na svoj dom, kjer jih je gostil in zabaval, učil in svaril, budil jim smisel za umnejše kmetijstvo, vse sestanke pa je sladil s petjem in godbo. Za vsakega izmed njiju bi mogel reči: »Učil je mladino, dobro seme je sejal in upati je pač smel, da ni padlo vse na skalno peščeno zemljo, da tu pa tam požene kal ter obrodi dober sad...« (Zvon 1876, 259).

Franjo Čiček

Sodobna vzgoja z ozirom na psihoanalizo in individualno psihologijo

(Dalje.)

Isto velja tudi o izpodrinjenih nagonih. Razlaga in pomen sanj, raznih motenj itd. se razlaga različno in z različnih vidikov ter ni vsestransko potrjeno, torej tudi ne more veljati za pravilo. Kajti vsaka veda mora biti izpričana in vsestransko dokazana po dolgoletnih izkušnjah. Tudi sublimacija libida v Freudovem smislu velja le za degenerirane in duševno obremenjene primere. Dostop v višje duhovno življenje pa se pridobi tudi s čednostmi, ki jih psihoanaliza ne omenja: volja, samozavest, premagovanje, odpoved, vzdržnost, veselje in nagon do stvari, doslednost in tako dalje.

Tudi teorija o »jazu« in »onem« ne velja za vse. Velja le za one, ki mislijo, da jim mora biti vse dovoljeno in da jih mora svet prijemati z rokavicami. Teža pa na svetu ni bilo in tudi ne bo. Življenje je večno bojevanje in samozatajevanje ali kakor pravi naš Gregorčič: »Življenje ni praznik!«

O Freudovi zdravstveni metodi ne moremo govoriti, ker spada v zdravniško stroko. Vendar omenim, da so tudi med psihijatri mnenja deljena. Tako na primer Kronfeld ostro kritizira Freudovo teorijo v svojem delu »Psychotherapie« 1925.

Glede verstev trdi Freud, da imajo tudi svoj izvor v Ōdipovem kompleksu in so razne religije nadomestile izpodrinjene seksualne nagone z božanstvom. Pri njem je pač vse v fatalnem Ōdipovem kompleksu.

Analogno je, da Freud tudi npravstvenega življenja ne pozna. Čistost, devištvo itd. so zanj le stari in nesmiselni predsodki. Človek se mora izživeti, nagoni ne smejo biti izpodrinjeni. Potem se ne smemo čuditi, da je tudi masturbacija dovoljena.

Glede vzgoje se je postavila psihoanaliza na naturalistično stališče: otrokovo duševnost je treba analizirati in zopet bomo našli v ozadju nesrečni Ōdipov kompleks. Njegovim nagonom je treba ugoditi, verstva in morala za otroka niso na mestu, ker izpodrivajo njegove animalične nagone, ki se morajo potem skriti v »ono«, odkoder izvira vse zlo.

Umevno je, da zahteva psihoanaliza reforme tudi v pravosodstvu. Vsi pregreški, prestopki in zločini izvirajo iz »nepoznanega«, ki ga vsebuje »ono«. Zato obtoženec ni odgovoren za svoje dejanje. Da se tudi tukaj pravniki ne strinjajo, je povsem jasno in logično. Dosledna je le Freudova teorija, da je človeku res vse dovoljeno (!). To bi bilo življenje lepo in idealno v takem zemeljskem raj, kjer bi vsak lahko delal in ubijal kakor bi hotel! Saj ni odgovoren nihče, ker prihaja zločin iz »nepoznanega« in »onega«.

Univ. prof. J. Donat pravi o Freudovi psihoanalizi tako-le: »Dieses

Lehrstück der Psychoanalyse (namreč, da so človeški nagoni isti kakor pri živalih brez kakšnih višjih smotrov) ist wieder ein Symptom jenes ihr eigenartigen Triebes, alles zu zersetzten, was Würde und ideale Größe des Menschen heißt« in drugod: »Aber mit der animalischen Natur des Kindes hat die Psychoanalyse bisher den Rekord in der Entweihung des menschlichen Wesens erreicht.« (Prim. J. Donat: Über Psychoanalyse und Individualpsychologie, Innsbruck 1932, str. 47 in 57.)

Vsekakor pa ima Freud velike zasluge na torišču psihologije, ker nam je pokazal nove vidike in smernice za spoznavanje otroške duševnosti, četudi v celoti ne sprejmemo njegove teorije. — Izraziti zastopniki psihoanalize so: prof. Herbertz, Reitz, Ferenczi in pisateljica Hermine Hug-Hellmuth. Nasprotniki pa: etnolog A. L. Kroeber, psihijater W. Bergmann, Kronfeld itd.

Za poglobitev študija o psihoanalizi navedem še nekaj del:

a) Zastopniki: Freud: Über Psychoanalyse, Laienanalyse, Sexualtheorie, Ich und Es, Imago, Totem und Tabu, Lustprinzip. Bunke: Die gegenwärtigen Strömungen i. d. Ssychiatrie 1928. Schultz-Henche: Einführung in die Psychoanalyse 1927. O. Rank: Das Inzestmotiv in Dichtung u. Sage 1926. O. Pfister: Zum Kampf um die Psychoanalyse 1920.

b) Nasprotniki: že omenjena Kronfeld in Donat, Raimann: Zur Psychoanalyse 1925, Kraepelin: Psychiatrie, Bleuler: Lehrbuch der Psychiatrie 1923.

Popravek. V tej razpravi je popraviti v 1.—2. stev. »Slovenskega Učitelja« 1936, str. 17 v sedmi vrsti zgoraj, da se glasi pravilno; prenos se vrlo dobro obnese... (ne pa zelo slabo).

2. Adlerjeva individualna psihologija

Kakor je že uvodoma omenjeno, je bil A. Adler Freudov učenec. Pozneje se je ločil od Freuda, oziroma njegove teorije ter osnoval lastno »individualno psihologijo«. Kakor je pri psihoanalizi glavni činitelj in spiritus agens seksualni nagon, ki se okoli njega suče vse dejanje in nehanje, tako je pri individualni psihologiji postavljen v središče nagon »p r i t i d o v e l j a v e« (Geltungstrieb, Geltungsstreben). Nietzsche je svoj čas imenoval tak nagon »v o l j o p r i t i d o o b l a s t i« (Wille zur Macht). Pozneje je Adler izpopolnil svojo teorijo in pridružil osnovni misli še drugo »č u t s k u p n o s t i a l i o b č e s t v a« (Gemeinschaftsgefühl), tako da imamo v glavnem dva činitelja, ki določata in uravnavata naše življenje. Prvi je po svoji udarni sili in učinkih nekoliko pomembnejši, drugi je njegov korrekativ. Po izmeničnih učinkih obeh lahko izluščimo vse posebnosti življenja in značaja tako posameznika kakor kolektivnega kulturnega življenja.

Individualna psihologija je teorija individualnega značaja. Ta značaj je določen po individualnem življenjskem cilju in nima s prirojeno konstitucijo ničesar skupnega, temveč je značaj fiksiran popolnoma d u š e v n o. Individualni življenjski cilj je že produkt otroka, ne šele odraslega. S petim letom je otrok že gotov s tem načrtom, ki mu sledi zavestno in podzavestno.

Stremljenje ali volja priti do veljave ga sistematično in neprestano tira dalje.

»To stremljenje po osebni veljavi in nadrejenosti nad drugimi je največje zlo v človeški kulturi«, pravi Adler. Temu osebnemu nagonu, ki pozna samo svoj lastni »jaz« brez ozira na druge, se protipostavlja njegov korektiv »čut skupnosti«, ki pozna obzirnost do ostalih, želi njihove sodelležbe in sočustvovanja. Pravilni življenjski cilj je torej le tisti, ki harmonira s čutom skupnosti.

Ako naleti volja priti do veljave na ovire, bodisi da so iste nastale po lastnih napakah ali slabostih, bodisi da jih je ustvarilo okolje — in jih ne more premagati, tedaj nastopi tretji faktor, ki ga postavlja individualna psihologija nekako v sredino med prejšnja dva, to je »čut manjvrednosti« (Minderwertigkeitsgefühl), ki je posebno prirojen otroku. Otrok čuti svojo slabost in nevednost napram odraslemu, zaveda se svoje majhnosti napram odraslim in Adler celo trdi: »Bedenkt man, daß eigentlich jedes Kind dem Leben gegenüber minderwertig ist...«

Ta čut manjvrednosti vodi često v nadaljnjem življenju do »kompensacij«, t. j. posameznik prehití dostikrat svojo lastno slabost ter si poišče novih pozicij, odkoder se skuša uveljaviti v nadrejenem stanju. Pri otrocih opazamo ta pojav v nadlegovanju in povzročanju nemirov, da s tem pritegnejo pozornost nase in bi kaj veljali. V dosego tega se poslužujejo tudi laži in hlinjenja, nepokorščine, lenobe, drznosti, nagajivosti itd. Pri odraslih se izraža kompenzacijski nagon takisto v laži in prilizovanju, prepirih in samohvali, v nečimurnosti in škodoželjnosti, nevoščljivosti itd.

Čut manjvrednosti pa vodi večkrat tudi do bojazni, da posameznik ne bo kos nalogam, ki mu jih nalađa skupnostno in družabno življenje, pa se jih zato izogiba ter se jim izmika.

Iz tega posnamemo, da so glavni činitelji oblikovanja individualnega življenjskega cilja in značaja čut manjvrednosti in stremljenje priti do veljave skupno s čutom do skupnosti ali občestva.

K temu pa pridejo še druge okoliščine, ki povzročajo različnost značajev. Tako na primer neenakopravnost žene in moža. Zakaj bi naj bil mož nadrejen, žena pa podrejena? Dalje prevelika ljubezen do otrok ali prestrođa vzgoja, kar vse škoduje čutu do skupnosti. Isto velja za posebne predprave prvorojenca ali za posebno ljubezen do najmlajšega, ker dobe ostali občutek manjvrednosti. Tudi telesne hibe in pogrški povzročajo ta občutek. V gospodarskem in socialnem oziru se kažejo razlike v značaju predvsem v ubožtvu in udobnosti, v siromaštvu in bogastvu, v nižjih in višjih poklicih. Posebno velikega sovražnika in škodljivca skupnostnih interesov vidi individualna psihologija v zasebni lastnini.

Ako na kratko resumiramo individualno psihološko teorijo, bi rekli tako-le:

Individualna psihologija je teorija individualnega značaja. Ta značaj določi življenjski cilj, ki je nastal po nagonu ali stremljenju priti do veljave (z občutkom manjvred-

nosti) in po skupnostnem ali občestvenem čutu pod vplivom raznih okoliščin. Tako nastane normalni in anormalni značaj.

Zanimivo je, kako tolmači Adler prirojene ali podedovane značilnosti in lastnosti: »Die Charakterzüge sind durchaus nicht, wie viele meinen, angeboren, nicht von Natur aus gegeben...« — »Die Bedeutung der Vererbung müssen wir hinsichtlich der Entstehung von Charakterzügen, völlig von der Hand weisen.« Ravno tako trditev: »Das Ideal, das Ziel eines Menschen bildet sich schon in den ersten Monaten seines Lebens. Schon im 4. oder 5. Lebensjahr soll der Lebensstil fertiggestellt sein« (!).

Nadalje je značilen primer, kako spravlja Adler učenčevo lenobo v nagon priti do veljave. Pravi namreč tako: »V tej lenobi je hotenje nekaj veljati in vzbujati pozornost. Leni otroci so ponavadi središče zanimanja. Stavijo si posebno nalogo: okolico pripraviti do tega, da se z njimi peča. Niti najmanj bi se ne čudili, če bi nam tak lenuh na vprašanje, zakaj je tako len, odgovoril: »Vidite, jaz sem največji lenuh v razredu, toda vi se vedno pečate z menoj in ste tako dobri in prijazni z mano. Moj sosed je marljiv in zelo delaven učenec, a se zanj ne brigate skoraj nič.« Isto velja tudi za boječe in strahopetne otroke. Tudi pri teh je bojazen ali strah le sredstvo vzbujati zanimanje za nje, da se tako prerinejo v ospredje in vzbujajo pozornost.

Glede občutka manjvrednosti odgovarja Donat v svojem (že prej omenjenem delu, str. 212) med drugim tudi s to-le hudomušno opazko: »Wenn es also zum Minderwertigkeitsgefühl genügt, daß man ein zielgerichtetes Wollen hat und das Gewollte noch nicht besitzt, dann hatte auch Napoleon, als er zum Kaisertum das Weltimperium hinzufügen wollte, ein Minderwertigkeitsgefühl, und man wird dann auch in jedem, der schlafen oder essen oder trinken will, einen Besitzer des Minderwertigkeitsgefühls finden müssen.«

Nagon priti do veljave in čut manjvrednosti sta res izraziti notranji sili, nikakor pa ne edini, ki uravnavata naše življenje in mu dajeta svoj pečat in značaj. Tudi je značaj vsota podedovanega ali prirojenega in pridobljenega duševnega oblikovanja. Telo in duša nista mogoče nekak dualizem, ampak enota, kjer drug brez drugega ne moreta biti. Loči ju le smrt, tam pa individualna psihologija ne raziskuje. (Dalje.)

Za dobrobit mladine

Etbin Bojc

Stiska sodobne mladine

(K problemu vzgoje sodobne mladine)

(Konec.)

Brezposelnost pa je nedvomno najokrutnejši izraz današnjega žalostnega gospodarskega stanja, saj pomenja za marsikoga kar duhovno smrt.

Kakor je ta sodobna časovna »šiba božja« strašna pri starejšem človeku z družino, tako je še mnogo pogubnejša za mladega človeka, zlasti, če postaja tako vsesplošen pojav kot dandanes. Duševnost takega sodobnega brezposelca je nedvomno posebno in prevažno vprašanje, ki ne bo smelo ostati morda le predmet zanimivega študija psihologu, ampak bi se morali v interesu družbe kakor prizadete ga posameznika zanimati zanj vsi kulturni in duhovni činitelji. Saj se zdi, da sta se problema telesne snovnosti in pa duševne duhovnosti prav v tem gospodarsko kritičnem času in ob pojavu splošne brezposelnosti močno zaostri. Mlad človek, stremeč po svojem razživetju, se mora danes utesniti in se odreči mnogim snovnim in z njimi zvezanim duhovnim dobrinam, ki so jih bili starejši rodovi še deležni, in pričeti resno računati z dejanskim stanjem vsesplošne stiske. Razumljivo je, da mora ta mladi človek utirati spricho teh novonastalih življenjskih razmer tudi nova pota in iskati novih življenjskih metod. Pri tem je zelo važno osnovno časovno spoznanje ozadja te težke in obropane dobe, ki ne le da prelamlja z zunanjimi dosedanjimi gospodarsko-političnimi oblikami, ampak s celotno miselnostjo dodanašnjega človeka, zakoreninjeno v izživljanju sproščene človeške nižje gonsko-egoistične narave. Pri tem se ni mogoče izogniti zavesti, da postavlja zgodovinska kulturna odgovornost sodobne težko preizkušene rodove pred mnogo rigoroznejši imperativ etičnejšega in altruističnejšega življenja, ki nalaga polno kupo samoodpovedi in žrtev. Zato je problem vzgoje današnjega človeka različen od vseh dosedanjih, ker mora vključevati in upoštevati vse nove časovne pojave in oblike. En tak — vsaj po svojem nezdravem razsegu — nov pojav, ki se izmotava iz sedanjega zgodovinskega časovnega okolja, je vprav brezposelnost, brezposelni človek, ta nevarno socialno bolezen oznanjajoč bolnik, ki se je že pojavil v vseh obstoječih kulturnih panogah in njih poklicnih strokah. Že nekaj let sem divja gospodarska kriza in »meša štrene« družabnemu redu ter gromadi z brezposelnostjo največje gorje med nas, ker zadeva obenem z gmotnim tudi naše duhovno življenje, nastavlja sekiro tisočerim družinam in ubija vsepovsod življenjski optimizem in idealizem. Mnogi si danes še zakrivajo oči pred temi pojavi, a zdi se, da jim kmalu tudi pri nas ne bomo mogli hladnokrvno zapirati vrat, ako nočemo biti podobni lisici, ki je v nevarnosti zarila glavo v pesek. Saj nam ti pojavi v čedalje razločnejših konturah prikazujejo v raznih oblikah upadajoče moralno življenje vse do onih, ki v zvezi s sodobno krizo opuščajo pozitivne in organične družbene zajednice (družina, eros, stanovska morala) pa do zločinov, ki jih povzročča brezposelnost, ko odpira na stežaj vrata v priložnostne skušnjave najrazličnejših pustolovščin, delomrznja, podlih divjaštev, ki nikakor ne morejo biti odraz rednih družabnih razmer.

Narast prebivalstva in šolanih ljudi, ki jih zahteva moderno življenje ter vsepovsod okrnjeno gospodarsko življenje sta nujno dovedla do tega, da mora cela vrsta poklicno izobraženih in strokovno izučenih mladih ljudi čakati pred vrati ponudnika in delodajalca, pa naj ta nudi še tako

neugodne ali morda celo sramotne pogoje. Vse je nekam prenapolnjeno in prenasičeno delovnih moči, kjer pa bi bila še možnost izpopolnitve in razširitve, tam skrbno in po vseh najmodernejših navodilih štednje izdelan proračun prekriža vsako še tako dobro mišljeno prizadevanje. To je šiba brezposelnosti, ki najhuje tepe in najbolj ograža sodobno mladino, šiba časa, ki je že in bo še marsikoga spravila v obup ali mu vsaj zagrenila življenje. Tem usodnejše zadene mladino, ki ni religiozno vzgojena in duhovno zasidrana. Saj vedno beremo o samomorih mladine, ki jih povzroča brezposelnost; a mnogokaj ne beremo in ostane skrito, toda nekoč bo postalo očito tudi to in tedaj se bodo šele prav razkrile vse rane in plesni, ki jih povzroča brezposelnost na naši mladini. Duševnost človeka ni nikak mehanizem, ki bi se dal rjé otrebiti kar tako čez noč in poljubno prenoviti. Človek brez dela je izpostavljen taki življenjski rji, ki ga kmalu prične razjedati, čim ga je družba vrgla v čakalnico ali ropotarnico, in ki ga razjeda tem bolj, čim bolj je občutljiv. Najbolj potrebno pa je delo mlademu človeku, ki ni zanj le eksistenčni pogoj, ampak tudi tisto pravo ozračje njegovim duševnim silam, ki se v njem edinem more zakoreniniti v poklicni stroki, da se tako lahko prav vzravna v samostojno življenje. Zato je taka prerana slana in zgodnja rja — podobno kakor v rastlinstvu — pri mladem človeku dvakrat, dá, lahko smrtno nevarna. Vsaka okvara na mladem življenju utegne imeti za bodoče življenje težke posledice, nikar pa brezposelnost, ki pomenja mnogim, zlasti mladim ljudem hkratu brezsedstvenost za življenje.

Dvajsetletni človek, ki danes dostikrat zaman vprašuje po delu in zaslužku, trpi danes ne le »trojno gorje«, ampak kar peterno in deseterno. Starši, ki so bili izdali zanj in za njegov študij v splošno že poslabšanih socialnih razmerah zadnja življenjska sredstva upravičeno pričakujoč pomoči in podpore v starih, betežnih letih, trpé zdaj s svojim otrokom, ki zaman čaka, da si pribori potreben košček kruha, in ta mladenič, ki ima še dovolj opravka s samim seboj, ki bi tudi moral že v rednih razmerah misliti resno na lasten dom in lastno ognjišče, je zdaj razdvojen v bolesti nezaupanja in krivice, ki mu jo dela družba, in sočutja do obubožanih staršev, ki jim ne more pomagati pri najboljši volji. Mlad človek je namreč zelo občutljiv na splošno in zelo kritičen. Dobro loči najmanjšo krivičnost od pravičnosti in tudi ne more pritegniti mnenju tega ali onega komodneža, ki misli še po starem, da se ne da nič storiti v prilog mladim brezposelnim ljudem. V resnici je vsepovsod — tudi pri nas — veliko pomanjkanje iznajdljivosti in organizatornosti ter tudi socialne požrtvovalnosti, ki bi znala najti mesta za mlade moči še tu in tam. Zdrav je zato pojav organizacij brezposelnih mladih ljudi po posameznih strokah in tudi v celoti. Mlad človek, ki mora na lastni koži občutiti vse zlo brezposelnosti, kljub vsemu najde še to in ono možnost za pameten izhod iz zagate. Več je še možnosti, da bi se sodobni grozeči brezposelnosti prišlo v okom, seveda deloma v zvezi z altruizacijo dosedanjega egoističnega življenja. Mladi to spoznajo v svojo upravičeno obrambo —

vsi imamo pravico do življenja —, a mnogokje še naletijo radi nerazumevanja pri starejši generaciji na zavrnitev in omalovaževanje. To boli sodobno brezposelno mladino bolj, kot ne vem kaj: nezaupanje, ki ga čuti s strani družbe ali prav za prav le tistih, ki ta čas to družbo predstavljajo. Vê, da je družbi morda prav tako potrebna kot tiste važne osebe, ki slučajno danes zavzemajo svoja mesta, vso svojo mladost in študijska leta je posvetila pripravi za to svoje bodoče delo v blagor skupnosti, zdaj jo pa ta skupnost odklanja. To je huda pokora za mlade, huda preizkušnja! Potem pride še krivičnost protekcionizma tu in tam, ko je na tem, da dobi službo ta, pa mu jo spred nosa vzamejo in dodele drugemu, ki do nje po starosti, dobi čakanja, zmožnostih in socialni potrebi ni morda tako upravičen kot on, a je imel dobre zveze, ki jih ta nima. Protekcionizem je sicer že stoletja stara stvar, toda tu je treba ločiti: če kdo na pravo mesto priporoči pravega človeka z vsemi prednostmi in pravicami, je to nekako redna in pravilna pot, ki jo izkazuje celo vera v priprošnjah do svetnikov. Tu gre za zasluge. Krivičen je le oni protekcionizem, ki spravlja manj potrebne, manj upravičene in manj zmožne in s tem socialno greši nad vrednejšimi. Tega je mladina obsodila, ker ruši red in moralo ter ustvarja nezdrave razmere v državi. Ta krivični protekcionizem tudi ne dopušča, da bi prišli najboljši do svojih mest, ampak uvaja živalsko moralo komolca, jezika in bogvekakšnih moralnih zvez.

Ko danes za mladega človeka po več let ni izgleda, da pride v svojo poklicno službo, bi bilo zanj zelo važno zvedeti točno, koliko časa mu je še v brezposelnosti odmerjenega, zato, da si lahko ta čas čakanja smotreno uredi in ga izrabi kolikor mogoče v svoj prid. To bi bilo zdaj že bolj izvršljivo kot je bilo to za prvo brezposelno generacijo, ki se ji je služba mesec za mesecem odrivala, kakor da bi se ji sproti lomil led, za katerega se utopljenec lovi zaman. To je strašno stanje, ki mora iti vsakomur »na živce« in je marsikoga dejansko vodilo v obup. Ta čas čakanja, ko mlad človek dejansko visi nekje »med nebom in zemljo«, ko se vrata šole zapro, a vrata delavnice še zdavnaj niso odprta zanj, ko mu vse prejšnje ugodnosti odpadejo in mu prihodnje še niso dostopne, ko je on v človeški družbi povsem izoliran in osamljen in ko kot brezposelen ne spada v nobeno človeško rubriko, ponavadi zgrabi mlad človek za vsako delo, ki se mu slučajno nudi. Pri tem je srečen, če naleti na delo, ki ga vsaj deloma more zanimati in skušenjsko obogatiti, čeprav se občutno zaveda, da bi moral biti v rednih razmerah zdaj že na svojem poklicnem mestu, na redni poti, da bi se lahko redno nadalje izobraževal in napredoval ter si tako ustvaril potrebno socialno stališče za svoje življenje in kulturno stvarjanje. Naloga posebnih organizacij za brezposelne bi bila, da to dobo sporazumno z oblastjo zdravi bodočnosti države na korist uredi. Za brezposelne intelektualce bi bilo prav, če bi v tem času pogledali malo čez mejo naše domovine in spoznali kulturo kakega sosednjega naroda, zlasti slovanskega, kar bi se v poznejšem poklicnem delu gotovo najbogatejše rentiralo. Tako pa mlad brezposelnež

trati svoje energije v eksistenčni borbi na račun svoje osebne zagrenjenosti in za ceno višjega duhovnega življenja. To velja zlasti za mlado inteligenco. Brezposelnost ročne delavske mladine bi bila drugo hvaležno in nič manj aktualno poglavje.

Pa tudi, ko mlademu človeku uspe priti v poklicno službo po večletnem čakanju, še njegova stiska ni takoj rešena. Osebno je precej izčrpan od dolgotrajne brezposelnosti, gmotno je prezadolžen, starši so obubožali in mu ne morejo nič pomagati, ko so sami potrebni podpore. Plača je mnogo premajhna pri začetniku, da bi mogla zadostiti tem potrebam. Zato se mladina upravičeno poteguje za višjo začetno plačo in prav rada bi v to žrtvovala nekatere poznejše povišice, presegajoče eksistenčni minimum, ki je v teh letih, ko si mora mlad človek ustanoviti svoje lastno ognjišče, nujen. V sosednji Nemčiji so dobro razumeli to potrebo, ko so določili mladim ljudem posebna posojila za to. Tudi pri nas se bo v tem pogledu moral kmalu najti kak podoben izhod, ako hočemo, da se bo mladina z nekim optimizmom lotila in mogla lotiti zaupanega ji dela.

Kako vsemu temu odpomoči? To je vprašanje, ki bi ga morali zdaj načeti. A to bi že segalo nekoliko čez okvir moje naloge, ki je bila bolj v prikazu težkega položaja današnje mladine, četudi sem že vmes v prilogi temu vprašanju nekaj nakazal. Toliko je gotovo, da je za bodoče življenje in boljšo usodo nas vseh precej važno, da olajšamo mladini njeno neznosno sedanje stanje, ki sem ga — ne sicer izčrpno, a vendar v glavnih obrisih — skušal prikazati, in jo rešimo okvar in propasti pravočasno...

Vojko Jagodič

Fran Milčinski in mladinsko skrbstvo

(Konec.)

Leta 1908 je v koledarju Družbe sv. Mohorja objavil obširno razpravo o »Zanemarjeni in izprijeni mladini, skrbi zanjo in sirotinskih svetih«. Da je to razpravo, eno od najbolj važnih, objavil ravno v Mohorjevem koledarju, je pač pripisovati njegovemu spretnemu publicističnemu udeleženju. Vedel je, da bo s svojimi nasveti in svojim delom želel zaželeni uspeh samo na ta način, da omogoči s svojim delom dostop najširšim plastem ljudstva.

Takoj uvodoma pravi, da mladina, rešena iz grozeče propasti ni najslabša. Poglavju »Malopridneži sami sebi prepuščeni« je postavil za motto narodni pregovor: »Kamor se drevo nagne, tja pade«. Dalje pravi: Brez rešitve tiste okolice, ki je bila vzrok izprijenosti in brez naknadno jim naklonjene preudarne vzgoje ne bi nikdar našli sami od sebe prave poti. — Mladina si išče za svoje grehe vedno tovarišev in pomočnikov in rada in nesebična deli svoj pregrešni plen. Kaj vam pomaga najskrbnejša vzgoja doma in v šoli, ako jo tak mlad zanikrnež s svojimi, na otroško dušo močnejšimi vplivi, igraje ovrže. Kar torej storite v prid zanemarjeni in izprijeni mladini, storite v prid lastni deci. Zakaj en sam izprijen otrok pokvari lahko ves šolski razred in če se, kakor je prav, izključi iz šole, dobi po

izključitvi le še več časa in širše torišče za razne nemarnosti; in izprijenec, ki je prej pohujševal ves razred, bo sedaj skušal vso vas, ves mestni del.

Ko tako apelira na golo sebičnost človeške družbe, zaključuje omenjeno poglavje: Saj gre vendar za to, da rešimo toliko in toliko mladih bitij iz preteče jim bede sramotnega in žalostnega življenja na dan zdravega, veselega in obče koristnega dela. Ljudje so vendar in pravico imajo do sreče, a svoje izprijenosti si niso sami zakrivali! Marsikaj se sodniku, ki sodi zakrknjenega vlačugarja in tatu, vzbuja misel: »Da sem imel jaz tvojo vzgojo in ti moja, bi bil menda moj prostor na zatožni klopi, a tvoj na sodnikovem sedežu!« Dobro, da taki nesrečniki, ki se jim peha življenje med kaznilnicami in prisilno delavnico, ne razmotrijo, kje so prvotni in odločilni vzroki njihovemu pokvarjenemu življenju, sicer bi utegnili stati pred sodiščem ne kakor klaverni in udani obtoženci, ampak plamteči tožitelji.

V poglavju, kjer razpravlja o vzrokih zanemarjene in izprijene mladine, se pač najbolje kaže njegovo totalno poznavanje življenja mladih brezdomcev. Vsakemu otroku je treba trajne telesne, kakor tudi duševne vzgoje. Kjer in koliko se ta zanemarja, je nevarnost, da se otrok izpridi. Izmed glavnih vzrokov navaja naslednje: največ izgubljenih otrok je takih, ki so jim v zgodnji mladosti umrli starši. Pa tudi takih otrok se mnogo zgubi in pokvari, ki imajo starše. Zakaj »Kjer oče kaznuje, mati pa miluje, vzgoja taka, prazna je tlaka«. Da so starši otrokom v nesrečo, izpričujejo že naslednji narodni pregovori, ki jih je Milčinski vedno uporabljal: »Kakor matka, taka Katka«, »Kakšen oče, taka družina«, »Kar se v luži zleže, rado v lužo leze«, in povzema: »Boljše brez staršev, kakor pa take imeti, ki z zgledom pohujšujejo.« Beda in trd boj za vsakdanji kruh sta prav tako velika sovražnika mladine. Ni pa nikjer zapisano, da morajo biti otroci revnih staršev izprijeni! Ampak, stvar je taka: kjer je siromaštvo, tam je rado tudi žganje in kjer je žganje, tam je prepir in pohujšanje. Najbogatejše tozadevne izkušnje pač izzvene iz stavka: Kjer je pijanec pri hiši, je čudež, če pošteno zrede otroka. Tudi tam, kjer sta oče in mati v službi, otrok pa na cesti, je zaslužek drago plačan. Malomarnost, brezbržnost, nepreudarna popustljivost, slepa ljubezen in nevednost staršev se prečesto maščujejo. »Kdor otroka preveč ljubi, ta ga pogubi«. Pravi, da je »trmaste in scrklane otroke mnogo težje poboljšati ko pa izprijence in tatove«. To naj si zapomnijo tiste kratkovidne matere, ki pravi o njih pregovor: »Ko bi človek več mater imel, bilo bi preveč potuhe na svetu«. Slednjič omenja še slabo tovarišijo in prirojeno nagnjenje k slabemu.

Vsa življenjskost in resničnost Milčinskega dela pa izzveni v naslednjem poglavju: »Kako naj se starši in vzgojitelji ustavljajo, da se otroci ne izpridijo«, v tako prepričevalne nasvete, da po svoji popolni upravičenosti postajajo že zapovedi: Očetje, ki možite svoje hčere, ne dajte jih pijancem. »Vrba ne rodi grozdja«. Zakon s pijancem je gnezdo pohujšanja, zato je treba otroke iz take družine kar vzeti in jih dati drugam v pošteno izrejo. Vdovci, ki se zopet ženite, izberite si tako ženo, ki bo imela ljubezen do prvih otrok. Prepričanje med očetom in materjo je strup za

otroško dušo. Nikar ne pustite, da bi otroci beračili. Če kaj zasluži z vašim dovoljenjem, nadzirajte denar do zadnje pare. Ne dajajte otrok prezgodaj od doma. Zaupajte jih vedno ljudem, ki si bodo svesti odgovornosti za dušo in telo. Prenočujejo naj doma. Prezgodnja samostojnost rada izpridi. Ko se izučí obrti, ne pustite ga, da bi potoval brez cilja v tujino. Bolezen bo prinesel!

V zaključnih poglavjih omenja zavode za vzgojo tovrstne mladine in daje nasvete. Vzbuja svoje pomisleke proti ječi in zaporu: ječa in zapor imata na otroka toliko časa vpliv, dokler sta otroku nepoznana. Ko jo je prestal, se ji je privadil in se je več ne boji. Pač pa se čuti že po prvi kazni za vselej osramočenega in že sama ta zavest ga žene v družbo, kjer se taka stvar ne šteje v greh. H koncu odgovarja na vprašanja in odgovore, češ, čemu se bomo brigali za falote, saj imamo s pridnimi dovolj opravka. Tem ugovorom stavlja Milčinski vprašanje: Ali je izprijenec sam kriv svoje izprijenosti? In komu koristimo, ako iz izprijenca napravimo dobrega in poštenega človeka? Ako cepimo lesniko, da rodi zlahten sad, komu je to v prid? Ali lesniki? Njej je vseeno kaj je. Sebi koristimo.

V obširni razpravi »Praktična vzgojna skrb brez vzgojnoskrbnega zakona«, ki jo je objavil v »Pedagoškem letopisu« 1911 in ki nosi podnaslov »Slike iz delovanja oddelka za vzgojno skrb pri c. kr. okrajnem sodišču v Ljubljani« navaja pre mnogo izkušenj in daje dovolj prepotrebni nasvetov. Predvsem pa hoče poudariti eno, »Praktično varstveno nadzorovanje je delo, ki zahteva vajo, stanovitnost, potrpljenje in gotov oseben ugled. Dobra volja in dobro srce samo ne zadostuje.«

Leta 1912 je objavil v »Popotniku« razpravo: »Stik ljudske šole z varstvenim sodiščem v brigi za zanemarjeno mladino«, kjer daje mnogo praktičnih nasvetov in pozivov učiteljstvu k intenzivnemu delovanju na tem prevažnem socialnem področju. Seveda pa pravi: »da je tako intenzivnejše vzgojno delovanje učitelja mogoče ob ugodnejših šolskih razmerah, ni treba, da bi drug drugemu pravili: razredi ne smejo biti prenapolnjeni, učitelj pa mora imeti poleg vneme za stvar tudi dovolj časa na razpolago. Ko h koncu ugotavlja, da se je zbudilo nekoliko zanimanja v prid zapuščeni in zanemarjeni mladini, zaključuje: Tako živimo sredi razvoja in zavedajmo se: Ta razvoj sloni v dobri meri na naših ramah; združno ga nosimo in zraven drug drugemu zaupajmo, drug drugega ne odtujajmo, drug z drugim potrpiamo. Hipni in posamezni ukrepi nas ne smejo plašiti! Tako gremo s popolnim zaupanjem v bodočnost, ki jo sami pomagamo graditi z vztrajnim, smotrenim in složnim delom.

Vso svojo plamtečo ljubezen do zapuščene in zanemarjene mladine pa je izpovedal Milčinski v predavanju, ki ga je imel 24. novembra 1907 v Splošnem ženskem društvu. Predobro se je pač zavedal, da izpoveduje resnico o pogrešeni vzgoji ženam in materam. Prišel je med nje, da jim govori o otrocih, »ki se naša javnost tako malo briga zanje — saj otročiči revčki nimajo volilne pravice in zato nikogar, da bi se pogajal za njih glasove, nikogar, da bi jim kot kandidat obljubljal zlate gradove, nikogar,

da bi vlagal zanje gromeče interpelacije in stavljajl prepotrebne predloge za njih rešitev in varstvo. Naši otročiči revčki tudi niso strankarska zadeva in to jim je močno v kvar, kajti v naših razmerah velja samo strankar, človek pa malo ali nič. — In tako nam, ki imamo srce za nage, črne zamorčke v daljni Afriki, v naši neposredni bližini hira na stotine otrok in počasi umira gladu. — Nekje na sredini nadaljuje: koliko škode in gorja napravijo ti tatovi iz navade, ti potepuhi, požigalci, ti gnusni siloviti pohotneži, te nevarne strupene vlačuge! Potikajoč se po ječah, po prisilnih delavnicah, koliko stroškov nakopljejo državi. — Neznaten del teh stroškov, obrnjen za njih pravilno vzgojo, bi bil skoraj gotovo preprečil vse to gorje, vso to škodo, a vrhu tega dal človeški družbi namesto nevarnega sovražnika sotrudnika!

Da se je Milčinski vneto boril za ureditev poštenega zavoda za vzgojo te mladine, naj priča tole: Da, z našim deželnim poboljševalnim oddelkom se res lahko postavimo, približno tako, kakor bi se lahko postavili s špansko inkvizicijo, s sežiganjem čarovnic, z natezalnicami in sličnimi takimi kulturnimi znamenitostmi, ako bi jih še imeli. Brez šale: naš poboljševalni oddelek je tako grd madež za kranjsko deželo, da ga ne krijeta niti blejsko jezero, niti postojnska jama s svojim čarom. Prav pravcata ironija je, če se ta hudodelska akademija imenuje poboljševalnica. — Prav tej njegovi odločni kritiki se imamo zahvaliti, da se je naša javnost nekoliko zgenila. Škoda pa, da do današnjega dne še vse premalo.

Višek svoje zagovorniške sile te bedne mladine pa je vklenil v besede: Lahko se vam je sedaj zgražati nad gromom in grehom, ko sedite na gorkem in vas je skrbna vzgoja, obvarujoč vas sleherne nezgode, spravila na varno in sigurno do belega kruha. Da pa sta vam bila mraz in glad pajdaša mladosti, pijan oče in nemarna mati vzgojitelja in tema in mraz vaš vzduh, potem bi tudi vi bili lumpje, tako gotovo lumpje, kakor gotovo veljajo naravni zakoni in tudi vi bi bili zapisani ječi in prisilni delavnici, ako vam ne bi priskočila na pomoč usmiljena rešilna roka. Vzgoja šele naredi človeka in komur človeška družba ni omogočila vzgoje, tistega naj tudi nikari ne hiti obsojat!«

To so besede, ki izpričujejo najgloblje bistvo Milčinskega pojmovanje socialne zaščite in oskrbe zapuščene in izgubljene mladine, obenem pa temeljiti memento sodobni družbi.

Razprave o Slomškovih spisih

Vinko Brumen

Slomšekova izdaja šolskih knjig*

IV. Mali Blaže.

(Dalje.)

V četrtem desetletju prejšnjega stoletja so pri nas izzveneli abecedni boji in v petem desetletju so »Novice« uvedle gajico. Tudi uradne okrožnice

so že izhajale v novi pisavi. V šolah pa so še ostali stari abecedniki, ker novih ni bilo, in učenci so se še vedno učili bohoričice.

Že v prejšnjem desetletju so se nekateri rodoljubi trudili, da bi se uvedla v šole gajica (n. pr. Kremp²⁸), a zmernejši so po abecednih borbah uvideli, da si mora novi črkopis najprej v življenju priboriti veljavo, nato šele naj se uvede v šole (n. pr. Murko²⁹). Tudi Slomšek je nekaj časa omahoval³⁰, ker se ni hotel prenačiti. Ko pa se je gajica uveljavila, se je oprijel tudi on in je zameril Kranjcem, ki so se na vso moč trudili, da bi novi črkopis zopet zatrl in so skušali celo njega pridobiti za ta posel³¹.

A če še v četrtem desetletju ni bil čas, da bi se uvedla gajica v šole, v petem desetletju je postajalo to vedno nujnejše. Ko so izhajale v gajici »Novice«, »Drobtinice«, knjige (tudi »Blaže in Nežica« v drugi izdaji — 1848) in uradne okrožnice, je morala sprejeti gajico tudi šola. Zato se je še bolj čutila potreba po novih šolskih knjigah, zlasti še po novem abecedniku. Saj so celo kranjski deželni stanovni pritrtili Bleiweisovemu predlogu, naj se uvede v vse šole ilirski pravopis, »ki je bil takrat uradno vpeljan že v Istri in v dejanski rabi na spodnjem Štajerskem«. Poslali so ministerstvu posebno prošnjo in vlada je dovolila, da se uvede novi pravopis v šole, »kakor hitro postane ta želja obča istinita nujnost«. »Šolska mladina pa naj se takoj seznanj z njim.«³²

Tudi »Ljubljansko slovensko društvo« je uvidelo to potrebo in je hotelo »začeti slovstveno delovanje z izdajo abecednika«, ker »še ni znal ves narod čitati novega pravopisa«. ³³ In na uredništvo »Novic« so neprenehoma prihajala vprašanja, ali se dobi kak abecednik v »novi« pisavi. »Ko bi se pa mogli še zanaprej s t a r i g a pravopisa v šoli učiti, Novice, Danico, Vedeža, Kmetijsko kemijo itd. pa po novim brati, bomo rekli: Šola! pojdi rakam žvižgat.« — Tako je sklenilo pismo šest mladih učencev blizu Save, ki so se tudi zanimali za novi abecednik.³⁴

V resnici smo takrat že imeli »ilirski« abecednik. Tedanji tržaški guverner grof Fran Stadion je spoznal slabe šolske prilike in se je lotil temeljite preuredbe. Ker pa je vedel, da bi na Dunaju vse njegove predloge le zavlačevali in jih nazadnje pustili nerešene, ni maral pisariti tja, temveč je vse uredil doma v Trstu. Sklical je strokovnjake in ti so mu spisali v dveh letih blizu 60 šolskih knjig v štirih jezikih.³⁵ Tako je tržaški

* Članek je povsem predelan odlomek iz razprave, ko jo je v študijskem letu 1934/35 fakultetni svet filozofske fakultete na ljubljanski univerzi nagradil s svetosavsko nagrado Nj. V. kralja. — Pomotoma je ta opomba zadnjič izostala.

²⁸ Prim. ZMS VI (1904), 126; SBL I, 568 sl.

²⁹ Prim. ZMS VI (1904), 124.

³⁰ AZN I, 59.

³¹ AZN I, 98.

³² Apih, Slovenci in 1848 leto, 81, 223.

³³ Apih, tam 135.

³⁴ »Novice« 1849, 30, 46...

³⁵ Apih, tam 11.

gubernij dobil prvi novo vrsto šolskih knjig in to še pred Slomšekovo izdajo, namreč od leta 1846 naprej. Na tržaško izdajo se še vrnem, ker je tudi Slomšek služila kot vzorec. A tu hočemo povedati, da je v tej izdaji izšel 1846 tudi Kocjančičev »Abecednik za šole po mestih«, prvi slovenski abecednik v gajici.³⁶ Vendar pa pri takratnih knjigotrških prilikah in do- ločbah za prodajo šolskih knjig tržaškega abecednika pri nas ni bilo mo- goče dobiti. Potreba pa je bila vedno hujša. Končno smo dobili nov abe- cednik v zvezi z drugo izdajo »Blažeta in Nežice«.

Prva izdaja »Blažeta in Nežice«, ki je bila 1842 tiskana v bohoričici, je 1846 pohajala.³⁷ Slomšek je pripravljala novo izdajo in ob tej priliki so se oglasili nekateri možje, ki so želeli, naj bi se knjiga v tem in onem izpopolnila. Eden od teh je bil celjski učitelj Janez K r a j n c , ki ga je Slomšek poznal iz dobe, ko je bil opat v Celju.³⁸ Ta je hotel »Blažetu in Nežici« dodati posebne črkovne tabele. Tako bi knjiga vsebovala o b a dela navoda in bi mogla služiti tako prvencem kakor drugošolcem. Musijev »Navod« pač ni več ustrezal potrebam, bržčas zaradi tega ne, ker so bile vse dotedanje izdaje tiskane v bohoričici in zadnja od teh (iz leta 1847) tedaj še ni pošla. Za uvod v prvo izdajo »Blažeta in Nežice« je mogel Mu- sijev »Navod« dobro služiti, nova izdaja pa je zahtevala tudi prvi del navoda v gajici.

Zato je tudi Slomšek soglašal s Krajncem predlogom in je nameraval uvrstiti njegove tabele k str. 11 »Blažeta in Nežice«, oziroma prepustiti je hotel to v odločitev direktorju celjske glavne šole Sorčiču, ki ga je smatral za veččaka v šolskih zadevah. Obenem pa je Slomšek želel, da bi se vsaj del Krajncovega rokopisa posebej natisnil, morda pod naslovom: Blažek se brati uči. Ne smel bi pa biti obsežnejši od dveh tiskanih pol, da bi ga bilo mogoče prodajati čim bolj poceni. Pač pa naj bi se natisnil v 5000 do 6000 izvodih.³⁹

Vendar je knjiga »Blaže in Nežica« izšla 1848 brez Krajncovih tabel in vobče v glavnem neizpremenjena, le v g a j i c i jo je natisnil ljubljanski tiskar Blaznik. Krajncov rokopis pa je Slomšek pregledal in ker mu je ugajal, je pripisal svoje pripombe ter ga preko svoje prijatelja, celjskega opata Voduška, vrnil avtorju (25. XI. 1848).⁴⁰ Dva tedna pozneje ga je na- znanil uredniku »Novic« Bleiweisu in ga prosil, naj ga priporoči tudi v »Novicah«. Želel je, da bi novi abecednik sprejeli tudi Kranjci ter bi i on bil »podloga naši slogi«. ⁴¹ Saj je lahko imel respekt pred Kranjci, ki so še malo prej skušali zatreti tudi gajico in ki so pozneje zaradi nekaterih jezikovnih oblik odklanjali njegovo izdajo šolskih knjig.

Razen Slomškega je novemu abecedniku pač kumoval tudi znani duhovni mentor štajerskih Slovencev dr. Josip Muršec, na katerega se je od sestav-

³⁶ Ilešič, O pouku slovenskega jezika, 14; SBL I, 482.

³⁷ AZN I, 91.

³⁸ SBL I, 547.

³⁹ AZN I, 97, 115.

⁴⁰ AZN I, 115.

⁴¹ AZN I, 310.

ljalcev obrnil poznejši ptujski prošt dr. J. Vošnjak. Prosil ga je za nasvet, ker si sestavljalci glede zlogovanja in razstavljanja besed niso bili edini.⁴² Poleg Krajnca so torej pri sestavi abecednika sodelovali še drugi, saj je tudi Slomšek pisal Bleiweisu, da so novi abecednik »skovali« »Celski Slovani«.⁴³

O nadaljnjem razvoju nisem mogel ničesar doznati. Še pred 20. dec. 1848 je rokopis pregledalo tudi uredništvo »Novic« in ga je ta dan že priporočilo.⁴⁴ »Vedež« je knjižico naznanil 6. sept. 1849.⁴⁵ »Novice« pa so jo v uredniškem delu naznanile in priporočile 19. sept. 1849,⁴⁶ v »dokladnem listu« pa so prinesle oglas teden dni pozneje.⁴⁷ Vsaj do 19. sept. 1848 je torej knjižica izšla, vsaj od 26. sept. 1849 pa se je v knjigotrštvu tudi dobila. Najbrž pa so jo opremili z letnico 1850, ker doslej ne poznamo še nobenega izvoda z letnico 1849.

Knjižica ima naslov:⁴⁸ Mali Blaže v prvi šoli. Kako se hitro brati uči, in obsega 80 str. 8°. Stala je 10 kr. sr. Vsebuje pa najprej vajo v spoznavanju črk in zlogovanju (najprej malo abecedo, tudi nesmiselne zloge), kar opravi precej na kratko (krajše kakor Musijev »Navod«). Za vajo v zlogovanju uporablja tudi lastna imena (krstna, delov sveta, dežel, mest, rek in gora), ki služijo obenem v vajo velikih črk. »Ločnice« (ločila) samo pokaže in preide nato k »vadi v čitanji (branji)«, ki vsebuje 10 zlogovanih sestavkov o Bogu, večinoma zgodbe sv. pisma stare zaveze. Tem sledijo (ne več zlogovani) članki: »kako se imajo pridni otroci obnašati«, »zadržanje vpricho Boga« (ki je malo okrajšano po »Blažetu in Nežici«, 2. izd., str. 26 sl.), »kako se za zdravje skerbi« in »skerb za poštenje«. V teh sestavkih uvede avtor v branje tudi pisane črke, ki jih je sicer pokazal v tabeli na str. 9, a branja z njimi ni vadil. Na dveh straneh prikazuje končno tudi male ter velike »pisne in natisne nemške pismenke«. S tem pa je pravi abecednik končan. Sledi še nekako berilce, ki ga v tem obsegu uradni abecedniki niso poznali.

To berilce vsebuje najprej nekaj sistematično urejenih sestavkov iz realij z nekaterimi moralističnimi zgledi v tem redu: »od ptic« (zglede), »od rib«, »od laznin«, »od kač« in »od doživnih živali« (zglede). Tem slede »lepe povesti ino basni«, štiri pesmi (med temi zadnja: Boštjan goljfan),⁴⁹ dobri nauki (med njimi: Kar se dobrega učiš, se za starost oskerbiš — ki ga nahajamo tudi v Musijevem navodu in na več mestih »Blažeta in Nežice«, sicer pa so Krajnčevi nauki novi) in še štiri šolske pesmi (ki so po Len-

⁴² Glaser, Zg. slov. slovstva III, 127.

⁴³ AZN I, 310.

⁴⁴ »Novice« 1848, 219.

⁴⁵ Ilešič, O pouku, 18.

⁴⁶ »Novice« 1849, 167.

⁴⁷ 35. dokl. l. k. 39. l. »Novic«, str. 126. — Že 14 dni pozneje so »Novice« v oglasnem delu naznanile, da je izšel tudi Musijev »Navod« v gajici.

⁴⁸ Mali Blaže v prvi šoli. Kako se hitro brati uči. V Lublani. Natisnjen per Rozalii Eger. 1850. (8°, 80 str.).

⁴⁹ Pesmi gl.: Slomšek, Zbrani spisi I, 93 sl., 33 sl., 7, 67 sl.

dovšek Slomšekove iz 1846).⁵⁰ Zadnje poglavje tvorijo »številke«: arabske in rimske številke, poštevanika in razštevanika.⁵¹ Knjižico končujeta slovensko-nemški slovarček »nenavadnih besed« in kazalo.

Med tiskanimi sestavki so tudi nekateri pisani. S tem pa še ne moremo trditi, da se je mali Blaže učil poleg branja tudi pisanja, naslov knjižice priča o nasprotnem. Saj so po tedanjih določbah morali vsebovati učbeniki poleg različno tiskanega tudi pisani tekst, da so se učenci vadili branja najrazličnejših pisav. Najlepše kaže to že naslov prvega poglavja felbigerskega velikega berila II. del, ki so ga ponatiskovali tudi posebej in je imelo v Kumerdejevem prevodu naslov: »Vadenje za brati v usse sorte pisanji.«⁵²

»Mali Blaže« je kljub priloženim nemškim črkam samo slovenski abecednik, v nekem oziru zadnji člen tiste vrste slovenskih šolskih knjig, ki je nastala poleg prevodov uradnih nemških učbenikov in pač tudi proti njim. Nastal je pod vplivom »Blažeta in Nežice« in ta vpliv se kaže poleg mest, ki sem jih že omenil, še v realnih sestavkih, kateri pa so v nasprotju z »Blažetom in Nežico« urejeni sistematski. Ker se je »Mali Blaže« kmalu prelevil v novi uradni abecednik, pomeni neko združitev uradne šolske politike s tvornimi silami ljudstva in obenem osnutek vseh ostalih šolskih knjig Slomšekove izdaje.

⁵⁰ Slomšek I, 29—31.

⁵¹ Rimske številke so pač iz »Blažeta in Nežice« (1848), str. 52, poštevanika od tam str. 64 sl., razštevanika str. 70 sl.

⁵² Ilešič, O pouku, 26.

Prof. A. Klementina — uršulinka v Ljubljani

Kulturno-pedagoški pomen knjige »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«

III. Podrobna analiza knjige

(Dalje.)

Prvi ključ za umevanje knjige nam nudita naslovni list in uvod. Na naslovni strani beremo: »Blaže in Nežica v nedeljski šoli. Učiteljem in učencem za poskušnjo napisal Anton Slomšek.« Knjiga je torej v ozki zvezi z nedeljskimi šolami in je namenjena učiteljem in učencem.

Uvod, ki ga je napisal Slomšek že za prvo izdajo, je za tretjo izdajo razširil in mu dal naslov: *I s k r i c e š o l o o ž i v e t i*. To je namen knjige, odtod njena tako pestra vsebina.

Knjiga je pisana v prvi vrsti za nedeljske šole, ki so bile Slomšek poseben pri srcu. Po njegovih nazorih naj bi imela nedeljska šola 2 oddelka: enega za prvošolce ali novince, enega pa za drugošolce, ki že znajo brati. Šolsko leto bi moralo trajati od prve nedelje po Vseh svetih pa do Smihelske nedelje.

Knjiga je razdeljena na 52 poglavij — kolikor je nedelj v letu — a učna snov obsega le 40 nedelj. Prvi dve poglavji sta namreč začetek povesti o Blažetu in Nežici, ki tvori okvir celotnemu delu, v zadnjih desetih poglavjih pa se razpleta povest do konca.

Prvošolci se poučujejo vsako nedeljo eno uro pred popoldansko službo božjo, to je od ene do dveh. A že pol ure prej morajo biti učenci v šoli, da jih drugošolci — oskrbniki in oskrbnice — izprašujejo o tem, kar so se prejšnjo nedeljo naučili, jim pojasnjujejo, česar niso razumeli ali so pozabili, in zapisujejo v seznam imena odsotnih učencev. Prvošolci se uče le čitanja, petja in računanja na pamet.

V nedeljo dopoldne se vrši pred poznim sv. opravilom eno uro pouk za drugošolce. Ti se uče: razumnega čitanja, pisanja, računstva, petja, nemščine, obrtnega spisja in realij.

Poučujeta kaplan in učitelj.

S poučevanjem novih učnih predmetov pa pričanja Slomšek šele tedaj, ko so nekateri predmeti že docela obdelani. Tako naj bi se učili drugošolci računanja in pisanja le v prvem tečaju šolskega leta, to je od Vseh svetov do Velike noči, a v drugem tečaju, to je od Velike noči do Šmihelovega, naj bi se ta predmeta nadomestila z obrtnim spisjem in nemščino.

Misel ni nova. Realizirana je bila prav za prav že v zasnovi starega trivija in kvadrivija, kjer so prišli posamezni predmeti postopoma na vrsto, še bolj vidno se je pokazala v da Feltre-jevem zavodu, v »hiši veselja« v Mantovi v dobi humanizma, kjer se je en predmet poučeval po ves teden in še dalje. Prenesla se je tudi v današnje »Landerziehungsheime« v Nemčiji.

Povest, ki tvori okvir učni snovi, je tale:

Blaže in Nežica sta otroka bajtarja Tomaža Mlinariča in njegove žene Anice. Blaže je bil v 11., Nežika pa v 10. letu. Starši so ju vzgajali skrbno in v strahu božjem. Neko sredo proti večeru ženeta otroka kravico na vodo, spotoma pa neseta še materi vode izpod mlina. Kar prihiti tropa šolarjev mimo, med njimi Lojzek, Kamenskega gospoda sin. Deklice gredo mirno svojo pot, dečki pa planejo na led. Led se hipoma udere, Lojze pade v vodo in ta ga nese naravnost do žleba. Tovarishi zbeže, Blaže pa urno zapre vodo in Nežica steče po očeta. Mlinarič prihiti in potegne dečka izpod kolesa. Florjanova Barica, ki je preteklo nedeljo v šoli slišala, kako se z utopljenici ravna, daje potrebna navodila vaščanom, ki preneso dečka v Mlinaričevo hišico. Lojzek ostane nekaj dni pri Mlinaričevih, da si malo opomore. Tja ga prideta v nedeljo popoldne obiskat kaplan in učitelj. Duhovnik pregovori Mlinariča, da bo poslal svoja otroka Blažeta in Nežico v šolo, ker kažeta veliko veselja za uk, saj sta se brati že kar pri Florjanovi Barici naučila. Vsega potrebnega za šolo jima preskrbi hvaležni kamenski graščak, Lojzekov oče.

Tako nas Blaže in Nežica popeljeta v šolo. Ker znata že brati, ju pridružijo takoj drugošolcem.

Kako in česa sta se učila, o tem slišimo v naslednjih 40. poglavjih. Eno šolsko leto gre mimo nas, ob koncu prisostvujemo še javni skušnji, ki se vrši na Šmihelsko nedeljo. Blaže in Nežica sta med obdarovanimi učenci. Prejela sta molitveni knjižici, v katerih je bilo zapisano v slovo: Za popotnico skozi nevarno življenje 1832.

Mlinaričevi so zadovoljno živeli v svoji bajtici, Blaže in Nežica sta bila sreča in bogastvo svojih staršev. A nenadoma je tresčilo v skromno gnezdece. Okoli sv. Martina je bilo, ko je očetov sovražnik Rakovčan, ubegel vojak in tihotapec iz maščevanja zažgal Mlinaričevo bajto. Družinica se je sicer rešila, a bili so brez strehe in doma. Da se reši jeze preganjavca, se preseli Mlinarič v oddaljen nemški kraj, kamor ga spremi sin Blaže. Mati in Nežica pa ostaneta v rojstnem kraju.

Toda Mlinariču so se dnevi kmalu stekli, umrl je v tujini. Blaže dobi službo pastirja. Blaže in Nežica si medtem pridno dopisujeta. A ne dolgo, in tudi Nežica mora zatisniti materi oči, kot jih je prej Blaže očetu. Domači župnik preskrbi deklici službo na bližnji graščini.

Pastirček Blaže je našel nekoč na paši dragocen prstan. Ker ga je lastniku, bratu graščakove gospe, pri kateri je Nežica služila, pošteno vrnil, ga da ta v zahvalo izučiti mizarstva.

Medtem pride Štefan Rakovčan, ki je upepelil Mlinaričev dom, pravici v roke. Obsodili so ga na smrt na vislicah. Tisto jutro pa, ko ga peljejo na morišče, pride še Blaže, ki pove spokornemu grešniku, da je umirajoči Mlinarič svojemu sovražniku vse odpustil. Nato vzame Blaže popotno palico v roke in odide v široki svet, da si izpopolni znanje v svoji stroki.

Za Nežico se je pričelo doma srečnejše življenje. Graščakinja jo priporoči grajskemu oskrbniku za ženo. Kmalu so praznovali veselo ženitvanje na grajski pristavi. Tudi Lojze, mladi kamenski gospod je bil zraven.

Ne dolgo in vrne se tudi Blaže iz laškega Milana v domovino. Njegov stari mojster ga je poklical. Izbral si ga je namreč za zeta. Dal mu je dom in hčerko Malko za ženo.

Tako se povest konča. Preprosta vaška idila izzveni lahko v roman: dva para se srečno najmeta in si ustanovita nov, pošten dom.

* * *

Učna snov je kakor vložek sredi povesti — in vendar je vprav ta bistveni del knjige, tisto jedro, ki ga je Slomšek tako modro zavil v obliko mične zgodbe. Seveda ni bil Slomšek prvi, ki je to storil. Že 80 let pred njim je razmišljal Rousseau, kako bi podal družbi svoje revolucionarne nazore o prirodni vzgoji... Da bi sistematično našteval svoja načela — kdo bi se brígal za misli čudaka, ki je vržel rafinirancem svoje dobe v obraz drzni klic: Nazaj k prirodi!? — Pa je naredil iz svojega Emila vzgojni roman, v katerem je vse povedal, kar je mislil o vzgoji in pouku, a ker ni delo prav nič dišalo po suhoparni navlaki znanstvenih metod, ampak se je čitalo kot pristen roman, je uspelo tako sijajno, da je elektriziralo evropski svet.

Pestalozzi je šel za njim. Ljudstvu je hotel pomagati, predramiti ga je hotel, dvigniti na višjo stopnjo omike. In je spisal povest, v kateri mu je podal ogledalo napak, v katere je zabredlo, in mu pokazal tudi smernice k splošni preobnovi, k izboljšanju. »Lienhard und Gertrud« je ljudska povest s povsem jasno izraženo vzgojno tendenco.

Ali je Slomšek ta dva posnemal? Morda. A še bolj verjetno je, da mu

je vzšla zamisel iz njegovega poznanja slovenskega ljudstva.¹ Prav v isti dobi, ko je sestavljal knjigo, je izšla prva slovenska izvirna povest, Ciglerjeva »Sreča v nesreči«. Kako radi so tedaj naši ljudje čitali zgodbo o Svetinovi družini! Nič čudno, če je tudi sam prišel na misel, porabiti pripovedno obliko povesti za svojo metodično knjigo. To vzbudi že v začetku pozornost, saj preprosti človek tako rad prisluhne, ko gre za pravo zgodbo, za konkreten zgled iz življenja.

Kako je v šoli

Duha Slomšekove šole spoznamo že iz uvodnih poglavij, to je iz III. in IV. poglavja, ko prisostvujemo z Blažetom in Nežico začetnemu pouku. Tretje poglavje ima napis: Kako je v šoli veselo, četrto pa: Prvošolci dobre volje.

Slomšekova šola je šola veselja. Učitelja, kaplan in svetni učitelj sta taka, da znata spremeniti resno učilnico v kraj, poln zdravega smeha. Zato ne podajata snovi nikoli suhoparno, vse dobi jasno barvo, vsak predmet postavita v luč. — Že koj prvo uro, ko se uče drugošolci pisati, slišimo učiteljevo dovtipno razlago: »Lepa reč je pisati, papir po kurje razpraskati pa ni lepo... Vsaka pismenka mora biti po svoji postavi ravno visoka, ne pretolsta, stebri morajo stati, kakor bi veter sveče od leve na desno pripognil, locni se morajo čedno zviti.« In v naslednji uri razlaga, »da mora biti vsak steber raven, ko sveča gladek, ne polomljen, ne rogljat, locni pa morajo biti gladko vsločeni, obroči okrogli kakor velikonočni kolač.«

Popoldne je pouk za novince. Kaplan najprej moli z otroki, »da jim sv. Duh požlahtni srce«. Prvošolci se uče čitati in tudi ta tako, da so učenci dobre volje. Na tabli so napisane prav smešne besede ali kratki stavki, ki jih vsa šola zlađa in po malem za učiteljem razumno izreka. Pa ne samo čitanje, še nekaj drugega ima učitelj že koj prvo uro v mislih. Otroci naj se v šoli nauče pravičnega materinskega jezika, zato boj nemškutarstvu! »Birt lon tala« — tako je napisano na tabli; g. kaplan pa pove, da je to jezik nemškutarjev, in da je treba reči lepo po slovenje: Gospodar plačuje. »Vsa šola je eno oko na tablo, eno uho na gospoda.«

Slomšekova šola je imela dosti sonca, mladina je veselo hitela vanjo, vesela je po končanem pouku zapela pesem, hiteč iz šole v cerkev, kjer je ob stranskih oltarjih krepko pritisnila, ko je vsa cerkev po krščanskem nauku pela: »Pripognimo se kristjani.« Domov grede so ljudje za šolarji ubirali nove pesmi. Vsa fara je pela. Iz šole se je prelivalo veselje v ljudstvo kakor močna voda, ki je vse krepčala.

Slomšekova šola je bila tudi šola pridnega dela, saj so si morali učenci tekom dveh let prisvojiti vso elementarno izobrazbo. Poučevalo pa se ni po trdno določenem načrtu, urnika ta šola ni poznala. Le toliko je bilo določeno, katerih predmetov se uče prvo- in katerih drugošolci. Snov pa se je svobodno izbirala, največ z ozirom na letne čase in praznike ali pa na dogodke doma in v fari.

(Dalje.)

¹ O izvirnosti knjige na drugem mestu in ko bo knjiga vnovič natisnjena. Ured.

Psihološki portret Ivana Henrika Pestalozzija in očrt njegovega življenja

Pestalozzijeva mati je skoraj pozabila, da utegne nekoč njen otrok priti v trde roke življenja. V rani otroški dobi je Pestalozzi izgubil svojega očeta, njegova pobožna mati in zvesta dekla Babela (Barbara Schmid) pa sta prevzeli vzgojo malega Ivana Henrika. Mati ni puščala šibkega, sanjavega in občutljivega dečka med druge dečke, da bi se z njimi igral. Tako je doraščal brez vsakršnega življenjskega realizma in brez izkušenj, brez vsakršne ostrejšje poteze, ki bi jo njegova mehka narava nujno potrebovala, da se izoblikuje v krepko moštost. Deček dozoreva v nedružabni sferi svoje matere in dekle Babele, v popolni odtujenosti svetu in v obupni odvisnosti od njiju. Njegova otroškost se izživlja v sanjarjenju ter ne dobiva nobenega idejnega substrata v šegah in tradicijah dečkove okolice in domovine. Pestalozzi sam toži kasneje, da mu je bilo resnično življenje tako tuje, kakor da bi sploh ne živel med svetom. Svojo plahost, strašno neokretnost in nepraktičnost opravičuje Pestalozzi kasneje s to svojo prvo domačo vzgojo. Duševni habitus Pestalozzija je psihološka posledičnost te prve vzgoje doma, kajti Pestalozzi je bil vse svoje življenje plah, nepraktičen, nesigurnega nastopa, brez moške odločnosti, vsled katere tudi ni mogel prav obvladati vsakokratnega svojega položaja. Pestalozzi je bil do zadnjega vlakenca svoje biti čustveni idealist, ki se je v mladosti rajši predajal utvaram in sanjarstvu, mesto da bi spoznaval resnično življenje in se prilagojeval dejanskim prilikam družabnega sožitja.

Ta notranja razdvojenost, neodločnost in šibkost, zraven pa bujna čustvenost je bila kriva, da je zapustil Pestalozzi latinsko šolo (l. 1765) brez končnega maturitetnega izpita. V šoli Pestalozzi ni bil posebno nadarjen, mogel pa bi uspešno napredovati, a je bil premalo discipliniran, da bi se mogel vtesnjevati v ogradah sistematičnega študija. Predmeti v šoli so se mu zdeli preveč teoretični (namreč za njegovo iracionalno naravo preveč teoretično podani) in ga zato niso mogli privlačevati. Takisto je bilo z njim tudi na akademiji. Najprej je študiral v Collegium Carolinum bogoslovje, nato pa pravo v Collegium humanitatis, vendar njegov duhovni lik ni dobival tiste gradnje, katero je potreboval njegov človeški in umetniški obraz. Prevladujoči iracionalni element v njegovi naravi je vonjal drugačno, svobodnejše torišče za udejstvovanje. Rousseau-jev »Emil« je sugestivno odjeknil v sanjavi Pestalozzijevi naravi in obudil v njej umetnika. »Emil« je bil poslej Pestalozziju pravcati pedagoški brevir, v katerem je našel razumevanje za svoj sen o novem človeku, ki bo odrešen od vse socialne revščine in gorja in katerega bo nova vzgoja — katere morajo biti deležni vsi sloji naroda — približala najvišjemu idealu čiste človečnosti. Iz te ideologije se oglašja nagon po uporabi vseh sredstev, da se doseže ta mikavna socialna vsečlovečnost.

Kot rečeno, je ta socialno reformatična borba krepko odjeknila v srcu Pestalozzija. Stopil je v društvo patriotsko mislečih mož v Zürichu, katerih društvo je imelo namen, ljudstvo npravstveno dvigniti, pa tudi podpirati in zagovarjati politično in socialno evolucijo zatiranega ljudstva napram mogočnemu mestnemu plemstvu.

Vedoč, da vsled take svoje miselnosti tudi ne bo dobil državne službe v plemenitaški okolici svojega rojstnega mesta, je opustil pravne študije in se oprijel po nasvetu svojega strica-župnika kmetijstva. V naglici se je naučil nekoliko praktičnega kmetijstva in si nato kupil z izposojenim denarjem v švic. kantonu Aargau zemljišče ter tam uredil svojo domačijo, katero je imenoval »Neuhof« (»Novi dvor«). Kmalu nato se je poročil z Ano roj. Schulthess, hčerko premožnega trgovca v Zürichu. Dasi mu je bila žena v veliko oporo pri njegovem delu na posestvu, vendar je šlo posestvo rakovo pot, kajti Pestalozzi je zabredel

v vedno večje dolgove; moral je torej misliti na drugačno ureditev svojega gospodarstva. Preuredil je svoje posestvo in gospodarsko poslopje v s i r o t i š n i c o , kjer naj bi imela zatočišče revna zapuščena deca. Računal je, da se bo vzdrževala ta ubožnica z lastnim delom otrok. Vse, kar bi rabili otroci, bi se pridelalo doma, tako tudi lan za prejo oblek. Obenem pa bi bila deca deležna vsestranskega pouka, tako v branju, pisanju, računanju kakor tudi v rokodelstvu in poljedelstvu. V svoji sirotišnici je zbral kakih 50 otrok in se z njimi silno trudil, da bi jih navadil delati; otroci so bili večinoma delomržni in jim tkanje oblek ter drugo delo ni bilo po volji. Ko jih je oblekel in ko so se najedli, pa so mu ušli. Pestalozzi se je še bolj zadolžil in njegov prvotni dolg 230 fl. je narasel na 15.000 fl. ter požrl tudi vse premoženje njegove žene. Obupen je bil tedaj Pestalozzijev položaj. Njegova žena se je zatekla k svoji prijateljici v grad Hallwyl pri Lenzburgu, kjer je našla toplo domačnost in oskrbo. Pestalozzija pa je podpiral edini prijatelj, ki mu je še preostal: Iselin. S sinom Jakobom je ostal Pestalozzi še naprej v Neuhofo, kjer mu je sin Jakob vodil prezadolženo posestvo. Pestalozzi sam pravi: »Vsi moji prijatelji so me zapustili ter mi prerokujejo, da bom končal ali v bolnišnici ali v norišnici. Zmajujejo z glavami, kadar je govor o meni.« Le prijatelj Iselin mu je v tej nesreči ostal zvest in ga materielno podpiral. Pestalozzi je napel vse sile, da se izkoplje iz tega položaja. Prijel je za pero in se lotil pisateljevanja, kjer je imel več sreče.

Leta 1780 je izdal »Lienhard u. Gertrud«, ljudsko knjigo, katero so hvalili vsi časopisi. V tej knjigi je opisal svoje težave, svojo bolest in trpljenje, pa tudi bolest vsega ljudstva ter kričeče socialne razmere. Beda je Pestalozziju izbistrila pogled in ga napravila dovzetnega za tujo revščino in gorje. V tej knjigi se obrača predvsem na matere in na družino. Na materah je ležeča blaginja naroda. S to knjigo je Pestalozzi dosegel tolik uspeh, da je sklenil knjigo nadaljevati kot II. del. Dialektična dopolnitev te knjige je njegovo nadaljnje delo: »Kristoph und Else lesen in den Abendstunden Lienhard und Gertrud«. Ljudstvu se je ta knjiga zdela dolgočasna in ni ugajala.

Na pobudo svojega zvestega Iselina je ustanovil »Švicarski list«, katerega je izšlo samo 52 števil. Pestalozzi ni v njem pogodil ljudskega tona. Ideje, ki jih je zastopal, so presežale duhovni horizont ljudstva. Priobčil je v tem listu tudi važno razpravo »O zakonodaji in detomorstvu«, s katero je stopil v vrsto socialnih reformatorjev. Kot tak je deloval na izboljšanje socialnega in družinskega življenja ter na prepоруdu vse človeške družbe. Objavil je v tem pravcu tudi več drugih razprav. Pedagoško nas najbolj zanimajo njegove: »Allegorische Figuren zu meinem ABC-Buch«, katere je kasneje zbral in izdal kot celotno knjigo: »Fabeln«.

Pečal pa se je tudi z gospodarskimi vprašanji svojega časa, zlasti s tedaj jako važnim vprašanjem volnene in svilene industrije v Švici, kjer je zavzel Pestalozzi svoje stališče napram francoski izvozni prepovedi. Svoje politično stališče je opredelil v razpravi »Ja oder nein«, ki je izšla leta 1793, kjer se je Pestalozzi pod vplivom Rousseau-jevega »Emila« postavil na stališče francoskih revolucionarjev. Francoska revolucionarna vlada ga je v priznanje zaslug za Francijo imenovala za »francoskega meščana«. S tem si je Pestalozzi kot Švicar pridobil francosko državljanstvo. Glavno Pestalozzijevo delo v »Neuhofo« je bilo: »Meine Nachforschungen über den Gang der Natur in der Entwicklung des Menschengeschlechtes«, na katerem filozofskem delu je delal polnih 14 let. Herder označuje to knjigo takole: »Vsakdo, ki je knjigo prebral, vzemi list papirja, napiši nanj svoj potek življenja, kaj bi moral postati po svoji naravi in vrojenih sposobnostih, kaj pa je s teboj naredila človeška družba in končno, kaj si sam naredil iz sebe. Do tega spoznanja ti pripomore šele ta Pestalozzijeva knjiga.«

Tudi s pisateljevanjem si Pestalozzi ni opomogel. Materielna beda je rasla od dne do dne. Pestalozzi sam izjavlja: »Jaz sem se razumel na književni trg

prav tako malo kakor na vse drugo, kar zadeva ekonomično plat. V vsem času nisem zaslužil s pisateljvanjem niti za kruh in slan krop.«

Ko so Francozi opustošili švic. kanton Unterwalden, je francoska vlada prepustila takoj Pestalozziju zapuščeni samostan v Stancu. Pestalozzi se je namreč svoji domovini takoj stavil na razpolago ter se s pismom z dne 21. maja 1798 obrnil na justičnega in prosvetnega ministra v Parizu; direktorij je Pestalozziji želji ugodil in mu nakazal deloma porušeni uršulinski samostan v Stancu, da zbere v njem zapuščene sirotne otroke in jih oskrbuje. Direktorij je »meščanu Pestalozziju«, kakor ga francoska vlada imenuje, v priznanje njegovih zaslug tudi nakazal 3000 frcs, da zgradi iz porušenega samostana zaželjeni vzgojni zavod za osirotelo deco. Dne 14. januarja 1799 je odprl Pestalozzi svoj novozgrajeni zavod za osirotelo deco. Vanj je bilo najprvo sprejetih 29 dečkov in 16 deklic, v par tednih pa je število otrok naraslo na 80, vsi v starosti od 5—15 let. V tem zavodu je imel Pestalozzi jako težko nalogo. Otroci so bili skrajno zanemarjeni, ušivi, garjevi, nezaupljivi, podivjani, navajeni le beračenja in pohajkovanja. S pravo heroično ljubeznijo se je Pestalozzi lotil svojega posla. Od jutra do večera je bival med deco. Bil je brez pomočnika; sam, samcat je moral oskrbovati hišno delo in otroke. Razvil je svoje vzgojno poslanstvo do neslutene plodnosti. Ves njegov napor in očetovska ljubezen je veljala tem bednim otrokom. S svojim dejanskim vzgojno-socialnim delom med zapuščeno bedno deco je poglobil svoje vzgojno poslanstvo do klasične popolnosti in najvišje samopožrtvovalnosti. »Vse, kar je bilo dobro za telo in dušo otrok, je poteklo iz moje roke. Vsa pomoč in vsaka kretnja roke, ki je prožila otrokom v njihovi stiski, je bila kretnja m o j e roke. Moja roka je ležala v njihovih ročicah, moje oko je počivalo v njihovih očescih, moje solze so tekle z njihovimi, moj smehljaj je spremljal njihov. Oni so bili izven mesta, izven Stanca, oni so bili p r i m e n i. Njihova juha je bila moja juha, njihova pijača moja pijača. Jaz nisem imel ničesar drugega, nobenih svojih prijateljev, jaz sem imel le te bedne, uboge otroke. Ako so bili otroci zdravi, sem veselo bival v njihovi sredi, ako so bili bolni, sem bil na njihovi strani, da sem jim bil v pomoč. Spal sem sredi med njimi. Zadnji sem šel zvečer k počitku, zjutraj sem prvi vstajal. Molil sem z njimi in jih učil zvečer še v postelji, dokler niso zaspali.« Tako Pest. sam opisuje svoje požrtvovalno delo.

Vojna nevarnost se je bližala tudi Stancu. Vojni komisar v Stancu je ukazal Pestalozziju, da mora zapustiti zavod, ker rabijo Francozi, ki so se začeli umikati Avstrijcem, zavod za bolnišnico. Dne 8. junija 1799 je Pestalozzi oddal svoje posle, gojenci so zapustili svoje zatočišče in svojega ljubljeneža učitelja.

Pestalozzijevo zdravje se je silno zrahljalo ter mu je začasna razbremenitev dobro dela. Že čez nekaj tednov mu je direktorij francoske vlade nakazal novo torišče delovanja, in sicer na elementarni šoli v B u r g d o r f u, v kantonu Bern. Tu je našel sotrudnike v dobrih učiteljskih tovariših, s katerimi je ustanovil na burgdorfskem gradu šolo in seminar. Učno metodo, ki jo je praktično preizkusil v Stancu, je tu še z večjim pridom uglaševal ter dosegel presenetljive uspehe v šoli. Svoje nazore o vzgoji in pouku je obrazložil v znamenitem pedagoškem spisu: »Wie Gertrud ihre Kinder lehrt«, kjer je ves teoretični pouk postavil na nazorno podlago. Ta doba njegovega delovanja v Burgdorfu je menda še najsrečnejša doba v Pestalozzijevem življenju. Krog njegovih tovarišev ga je visoko čislal, njegovi službeni tovariši so ga ljubili in spoštovali. Njegovo vzorno vzgojno delovanje je privabilo mnogo slovečih pedagofov iz drugih krajev, da so proučevali na licu mesta Pestalozzijevo vzgojno metodo. Spisal je tu tudi več motodičnih del, katera pa zdaleko nimajo tistega pomena ko »Wie Gertrud Ihre Kinder lehrt«.

Kantonska oblast v Bernu je rabila graščino v Burgdorfu za svoje uradne prostore, zato je stavila Pestalozziju in njegovim strokovnim prijateljem na razpolago nekaj km od Burgdorfa oddaljeni samostan v Münchenbuchsee. Junija 1804 se je preselil Pestalozzi s 70 gojenci in 8 učitelji tja. Ker Pestalozzi ni bil zadovoljen z razmerami, ki so vladale na tem zavodu, se je umaknil s svojimi gojenci

v Iferten (Yverdon) ob Neuenburskem jezeru, kamor so ga meščani sami pozvali, mu obljubili razne prednosti, pa tudi stalno letno plačo 100 louisdolarjev. Pestalozzi je bil sedaj rešen materijelnih skrbi in se je mogel popolnoma posvetiti svojemu velikemu vzgojnemu delu. Pestalozzijev zavod je zaslovel daleč naokrog. Iz vseh dežel so prihajali državniki in vzgojitelji proučevat njegovo sloveče vzgajališče. Iferten je postal pedagoška Mekka. Z velikim številom visokih osebnosti je stopil Pestalozzi v stik. Dopisoval se je z ruskim carjem Aleksandrom, s pruskim kraljem Viljemom II, s holandskim kraljem Ludovikom i. dr. Pestalozziju se je posrečilo, da je dobil tudi založnika za svoje pedagoške spise. Leta 1819—25 je založil in izdal knjigarnar Cotta celotno zbirko Pestalozzijevih pedagoških spisov v 15 debelih zvezkih. A Pestalozzi, katerega je bolela smrt njegove ljubljene žene (umrla 12. decembra 1815 v Neuhofu) je mislil posledj samo na ustanovitev ubožnice za osirotelo deco, kakršno je imel v Stancu. V ta namen je ob svoji 72 letnici rojstva poklonil ves Cottijev honorar za svoje spise. Sirotišnica se je gradila v bližini Ifertna. Njegovo srce in njegova ljubezen do uboge, zapuščene mladine ga je nagibala, da je poklonil sirotišnici 50.000 frcs. V Ifertnu samem pa je svetla Pestalozzijeva zvezda že mrknila. V zavodu so nastale razne razprtije med učiteljstvom, katerim Pestalozzi vsled svoje neodločnosti, omahljivosti in popustljivosti ni bil kos. Zavod je trpel na pomanjkanju discipline, in znameniti Pestalozzijev institut je propadal od dne do dne. Njegovi sodelavci so ga začeli napadati ter ga sramotiti po časopisih. Potrt na duši in telesu se je kot 80-letni starček umaknil v »Neuhof« k svojemu vnuku ter svojim obrekovalcem odgovoril z delom: »D e r S c h w a n e n g e s a n g« in »L e b e n s s c h i c k s a l e«, kjer je popisal v skrčeni, zgoščeni obliki še enkrat svoje ideje ter svoje veliko vzgojno delo v Burgdorfu in Ifertnu. Njegovi sovražniki pa niso mirovali z napadi. Ta nehvaležnost ga je docela strla in spravila na bolniško postelj. Dne 17. febr. 1827 je zatisnil za vedno oči v Bružu, kamor se je napotil iz »Neuhofa«, da bi imel bližje zdravniško pomoč. Pokopali so ga v Birru poleg veličastnega šolskega poslopja ter mu postavili spomenik z napisom: Rešnik ubogih v »Neuhofu«, narodov propovednik v »Lienhard u. Gertrud«, v Stancu oče sirot, v Burgdorfu in Münchenbuchsee-u ustanovitelj nove narodne šole, v Iverdunu vzgojitelj človeštva, — človek, kristjan, državljan, vse za druge, zase nič.»

Oris duhovnega oblikovanja obeh mož

Biografsko-psihološki portret Pestalozzija je torej v vseh potezah povsem različen od Slomšekovega.¹

To diferenciacijo pa še povečuje Pestalozzijevo veliko pomanjkanje logičnega mišljenja in znanstvene izobrazbe, kar je vzrok, da Pestalozzi svojim znanstvenim pedagoškim izsledkom ni mogel zgraditi sistematično-logične stavbe. Pestalozzijev življenjepis nam nasproti Slomšku, bi skoro rekli, dramatično pokazuje to Pestalozzijevo pomanjkljivost logično pravnega mišljenja. Logična vez je v njegovih znanstveno pedagoških izvajanjih često pretrgana; senca in mračnost kraljmeta tam, kjer bi njegova izvajanja morala imeti poudarek logične posledičnosti in zakonitosti.

Pestalozzi tudi ni bil prijatelj knjige. Njegovo n e r a z p o l o ž e n j e do učenja in knjige se je kazalo že v šoli. To je bilo tudi vzrok, da se je kasneje Pestalozzi po končanih srednješolskih študijah povsem odmaknil umetniškim, duhovnim in literarnim stremljenjem svojega časa. Pestalozziju

¹ Čitaj razne življenjepise o Slomšku, zlasti najnovejšega, ki ga je spisal prelat g. dr. Kovacič: A. M. Slomšek, služabnik božji.

manjka torej predvsem dobra, temeljita in prodorna znanstvena izobrazba, točno in precizno znanstveno izražanje ter izvežbanost v logičnem mišljenju. V teh pomanjkljivostih tiči osnovni konflikt Pestalozzijevega znanstvenega pedagoškega dela.

Kot nežni, plašljivi in od matere preveč razvajeni deček se Pestalozzi v šoli ni naučil ničesar korektno na pamet, niti se ni naučil pravilne ortografije; iz vseh predmetov prikazuje le površno znanje, nič določnejšega hotenja in volje nima, da bi s tema dvema činiteljema nadomestil pomanjkajočo ljubezen in zanimanje do učnih predmetov v šoli. Verjetno je, da mu po tedanjem načinu podajana učna snov ni mogla obuditi nikake inspiracije, vendar bi se s tem mrzlim nasprotnikom lahko boril z močjo svoje volje in svojega značaja, kakor so se borili nešteti drugi pred njim in za njim. Ko je obesil teološke študije na klin, se je obrnil k juridičnim, katere so ga še manj notranje ogrele; nato pa se je, kakor smo že slišali, oprijel kmetijstva, kjer pa tudi ni uspel vsled prepovršnega strokovnega znanja.

Pri teh svojih življenjskih vožnjah si ni mogel steči kakega zaključnega skladnega in temeljitega znanja, pa tudi kasneje ne, tem manj, ker ni občutil v sebi nikake potrebe po nadaljnji izobrazbi, da bi s samoizobrazbo izpopolnil te vrzeli. Sam pravi, da 30 let ni odprl nobene knjige, da bi iz nje kaj čital, zaeno pa še priznava, da bi kako knjigo zatem sploh težko čital, ker nima za abstraktne pojme nobenega smisla in razumevanja več. Ker nima torej za abstraktne pojme tudi nobenega besednega zaklada, se mu maščuje to neznanje kruto v njegovi teoretični pedagogiki. Njegov zvesti pomočnik Buss toži, da mesece in mesece ni razumel svojega mojstra; če je hotel kakega pojasnila od Pestalozzija o njegovi metodi, ga je Pestalozzi enostavno napotil k Jožefu Schmidu, ki je namesto Pestalozzija dajal vsa metodološka pojasnila njegove pedagogike.

Navzlic zavesti, da mu manjka jezikovne vaje v jasnem izražanju ter navzlic neizvežbanosti v logičnem mišljenju ponavlja Pestalozzi neutrudno, da nima namena podati kak povsem zaključen sistem pedagogike, pač pa da podaja teoretični pedagogiki le temeljni kamen in k tej stavbi doprinaša še druge važne vogelne kamne. Samo eno ime v vsej pedagogiki najzanesljivejše pozna, in to je ljubezen. Pestalozzi je dal vzgoji svoje srce, ona pa mu je dala laavoriko. Jezikovna okornost in nešolanost v logičnem mišljenju pa sta mu iztrgala lavoriko znanstvenega filozofa.

Slomšek, ki je vzrastle v težjih gmotnih razmerah kakor Pestalozzi, je mogel le s težavo in po priprošnji kaplana Prašnikarja izsiliti od očeta, da ga je dal v mestne šole. Kot 10-leten je še pasel domačo živino in izživljal na pašniku svojo deško prostost. Čim bolj je rastle v stiku z živo naravo, tem živahnejša in originalnejša je postajala njegova iznajdljivost, njegova fantazija in tem bolj je rastle v njem nagon po samodejavnosti. Njegovi duševni darovi, bister um in zlahno srce so se pokazali tudi v vaški šoli, kjer je kaplan Prašnikar zbiral ob nedeljah vaško deco,

da jo nauči katekizma, branja in pisanja. Z veliko ambicijo in veseljem se je Slomšek lotil učenja in ves čas šolanja težil po individualni poglobitvi znanja. Ljudstvo do šole tedaj sploh ni bilo pozitivno usmerjeno. Ponikovska župnija, kjer je bil rojen Slomšek, do prihoda kaplana Prašnikarja sploh niti vedela ni, kaj je šola. Slomšek je Prašnikarjevo nedeljsko šolo visoko čislal in se od njega naučil visoko vrednotiti šolo; zanj je bila ona blagoslov, branik narodne zavesti in znanilka lepših dni. Slomšekov odnos do šole ni bil običajen kot pri Pestalozziju, ampak ponosno vzvišen, življenjsko ploden, socialno, duhovno in versko bogat. Prašnikar je dajal marljivemu učencu Slomšku najlepše nagrade, takisto je prejel Slomšek pri šolski slavnosti konec leta ob priliki glavne izkušnje vpričo visoke in svetne in duhovske gosposke za svoje odlično znanje prvo nagrado. — Na gimnaziji v Celju se je povzpел nad vse druge odličnjake, prekosil v znanju vse druge vrstnike v šoli in zasedel sam prvo mesto. Vsako priliko je izkoristil, da je likal svoj materin jezik in nabiral vedno novih besednih zakladov, tako da je presenečal svoje učitelje v šoli s svojim bogatim znanjem in jezikovnim zakladom. Nobene ure prostega časa ni pustil neizrabljene, vse je posvetil svojemu naobraževanju. Učil se je z veliko vnemo tudi tujih jezikov. Njegovo geslo je bilo: »Kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš.«

Toda ne samo po učenosti je zaslovel Slomšek kot dijak, ampak tudi po železni, neupogljivi volji in kremenitem značaju. Njegov duh se vzpenja do vedno višjih ciljev in zamisli, njegova iskrena in plemenita ljubezen do Boga ga dviga nad vsakdanje bridkosti in težave ter bogati njegovo osebno notranje življenje. Slomšekovo odlično izpričevalo ob koncu gimnazijskih študij je pričalo ne le, da je mladi mož zrel za univerzitetne študije, ampak da si je nabral toliko zakladov modrosti, da je bil učenjak za svojo dobo. »Ein Mann, der noch jung an Jahren, kann alt an Stunden sein, wenn er keine Zeit verloren hat,« pravi Bacon — in tak je bil Slomšek. Neki njegov profesor je o gimnazijcu Slomšku dejal: »Ille erat lucerna ardens et lucens.«² Odlikujoč se po izredno vestnem in marljivem izpolnjevanju dolžnosti, po marljivem učenju, globoki discipliniranosti in vsestranski izobrazbi, po ostrini in prodornosti svojega mišljenja, po svojih velikih krščanskih krepostih, po svojem bogatem notranjem zrelišču se Slomšek po končanih gimnazijskih študijah ni mogel zadovoljiti z ničimer nižjim kot s tvornim delom v vinogradu Gospodovem: zato je vstopil v celovško bogoslovnico.

Njegov geniozni duh, ki je našel svojo utešitev edino v Bogu, njegova junaška asketičnost, združena z jekleno odločno voljo borca, njegova pesniška narava so skopo naslikane značilne poteze semeniščnika Slomškega v celovski bogoslovnici. Ako hočemo pravilno nakazati njegov duhovni lik, moramo v ta skopi opis še vplesti niz krščanskih čednosti in kreposti, ki so krasile semeniščnika Slomškega in dajale njegovi osebi vso očarljivost in svetniški poudarek. In tudi čas je silno visoko cenil.

² Bil je luč, ki je žarela in svetila.

Mož, ki je želel kot duhovni oče oblikovati mladino svojega naroda, oblikovati jo versko, duhovno, socialno in svoj narod dvigniti duhovno in kulturno, se je sistematično naobraževal v temeljitem in izčrpnem znanju. Kot semeniščnik je zbiral gradivo, ga razvrščal in pretehtaval za svoje bodoče velike govore kot cerkveni učenik, pregledoval, preresetaval in pilil svoje sestavke kot bodoči narodni propovednik, vzgojitelj in pisatelj, zbiral gradivo za slovensko slovnico, učil ljubezni do svojega materinskega jezika svoje sošolce-bogoslovce in se izpopolnjeval v znanosti, modrosti in vednosti. Po prejetem mašniškem posvečenju in po končanih bogoslovnih študijah pa se je kot duševno bogat človek napotil med svoje ljubljeno ljudstvo, da vrši med njimi svoj apostolat, za katerega se je ves čas s toliko temeljitostjo in vnemo pripravljala. (Dalje.)

Listek

Fran Erjavec

Prve dni v šoli na Kosovem polju¹

Mnogim bralcem »Slov. Učitelja« bo najbrže znano, da sem bil letošnje počitnice premeščen iz Most pri Ljubljani v Vučitrn na Kosovem polju. Ker sem menda edini slovenski učitelj v Južni Srbiji, me mika, da bi nekoliko očrtal prve vtise in doživljanje na svojem tukajšnjem službenem mestu, saj bi utegnilo to zanimati marsikoga mojih slovenskih tovarišev in tovarišic.

Kje je Vučitrn? Zemljepisno spada k znamenitemu Kosovemu polju, severno-zapadno od Skoplja. To je dolgo kakih 80 km in kakih 15 km široko in se vleče od Kačanika do Mitrovice. Politično spada naš okraj še k Moravski banovini, a mejimo pa na zapadu že na Zetsko (Sandžak in Metohijo) in na jugu na Vardarsko banovino. Pokrajina je gola in valovita, ponekod nekoliko bolj rodovitna, drugod zopet manj, posebno pa nikjer, ker o kakem zadostnem gnojenju ni govora. Obroblja jo srednje visoko hribovje. Prebivalstvo je bilo nekoč srbsko, o priliki raznih selitev so jo pa ti skoro izpraznili in Srbe so polagoma nadomestili Turki in Arnavti. Velika večina prebivalstva je še danes arnavtska (po večjih krajih pa turška), vmes je pa ostalo še iz davnine nekaj Srbov, a nekaj se jih je še naselilo v zadnjih dveh desetletjih na zemljo, ki je postala prosta z agrarno reformo. Precej veliko turških veleposestnikov se je po vojni sploh izselilo v Azijo, dočim je revnejša masa seveda ostala. Nekaj velikih kmetov je bogatih in priseljenci obdelujejo svojo zemljo že moderno, s stroji, velika večina prebivalstva pa živi življenje, ki si ga slovenski človek skoraj niti predstavljati ne more. Žive v kočah, zmašenih iz ilovice ali bičevja in blata, jedo pa »projo« (nekak koruzni kruh, trd kot kamen in visok komaj za dva prsta), sir in le časih tudi ovčje meso. Postelj sploh ne poznajo.

Torej sredi take pokrajine in takega ljudstva leži Vučitrn, sedež okrajnega glavarstva. S tem si pa seveda še nikakor ne smemo predstavljati niti kakih naših Slovenskih Konjic, kaj šele Radovljice. Res je, da šteje Vučitrn sam skoro 5000 prebivalcev, a izmed teh bo le kakih 600 Srbov, 2800 je pa Turkov, okroglo 500 Arnavtov in kakih 800 cigánov. Nad 90% hiš je zgrajenih iz ilovice (trdnost jim daje leseno ogrodje) in ometanih z blatom. Da so to idealni domovi za nezimerne množine uši in stenic, menda ni treba še posebe poudarjati.

No in v to »mesto« me je napotila službena potreba za učitelja. Šolo so imeli

¹ Ta člančič je bil napisan že jeseni l. 1933., a zaradi tedanjih razmer ni mogel iziti.

tu že v turških časih. Koliko razredov je imela, nisem mogel izvedeti, toda poslopje, kjer je bila nastanjena, ima vsega skupaj 3 prostore (stranišče sem ne spada, ker ga ni). Po vojni troši država za povzdigo šolstva po Južni Srbiji jako mnogo denarja in že iz vlaka sem videl po vaseh precej novih šol, podobnih našim kmetiškim hišam, toda v Vučitrnu je še nimamo in tudi še ne kaže, da bi jo kaj kmalu dobili. Za enkrat je polovica nastanjena v tej nekdanji turški šoli, druga polovica pa v zapuščeni hiši nekega Turka. Tudi tu so 3 šolske »sobe«, vse tri skupaj velike komaj za eno našo moderno učilnico. Zato seveda tudi sedi po 6—8 otrok v eni klopi, dolgi kaka 2 m, »kateder« se tišči prve klopi, a med steno in »katedrom« vsaj v moji učilnici ni bilo toliko prostora, da bi stlačil vmes še stol, zato mi seveda ni kazalo drugega, kot da sem dal še eno klop odnesti v hlev, ki je prizidan šoli. Tudi s šolsko tablo je bil križ. Na levo od »katedra« je nisem mogel postaviti, ker potem nisem mogel do okna, na desno tudi ne, ker bi potem ne mogel do vrat, zato sem jo pustil kar tam, kjer sem jo dobil, namreč zunaj na hodniku. Ko me je pa zanimalo, kako pišejo otroci turško, sem jo dal za tisti čas postaviti pred odprta vrata. Do oken je bilo namreč brezpogojno treba priti, kajti od otrok se je širil zame tak nevzdržen duh po česnu, golazni in nesnaži, da bi bilo nemoogoče prebiti tudi le malo časa pri zaprtih oknih.

Šola je tu štirirazredna z osmimi oddelki. Štirje temeljni razredi so za pravoslavne otroke, štiri vzporednice pa za muslimanske, toda 2. in 3. muslimanski razred sta združena, zato imajo pa muslimani še poseben pripravljalni razred, da se nauče vsaj nekoliko srbski. Ker sem prispel jaz že nekaj dni po začetku šole, si je ostale razrede porazdelilo že poprej drugo učiteljstvo in zame so rezervirali kombinirani 2. in 3. muslimanski razred.

Preden sem prevzel razred, sem prosil upravitelja za uradne spise in tiskovine. Izročil mi je nekako našo razrednico, drugega tu ne poznajo. Dnevnik malokdo piše, ker ga nihče ne zahteva, tednik jim je pa sploh neznan pojem. Kako nesrečen bi bil tu moj dobri prijatelj in lanski upravitelj Janko Grad, ki nas je tako po očetovsko prosil, naj uporabljamo pri pisanju dnevnika razen črne tinte še rdečo, da bo kaj lepši in natančnejši. In kaj bi dejal moj bivši nadzornik, prijatelj Štrukelj, ki je pri inspekcijah prav vestno pregledoval tudi uradne spise, a vsaj mene ni nikoli ujel, ker sem spisal dnevnik navadno za 2—4 tedne vnaprej. Opozoril me je pa sedanji upravitelj, da si moram sestaviti seveda najprej imenik svojih učencev, za razrednico in mi je dal v ta namen lanski seznam otrok 1. in 2. razreda.

S to prtljago oborožen sem jo mahnil v odrejeni mi razred. Tam so otroci prestrašeni vstali in jaz sem se lotil svojega posla. Pripomnim tudi, da v muslimanskih razredih pred poukom in po pouku ne poznajo nobene molitve, navadno pa tudi v pravoslavnih ne. Takoj sem naletel na razne ovire. Srbski pač precej razumem, govorim pa toliko, kot vsak Slovenec, ki se srbščine ni nikoli učil in je prišel tudi sicer le malo v stik s Srbi. Skušal sem jim zato po slovensko dopovedovati, kar je ob takih prilikah pač potrebno, toda razumel me seveda ni živ krst ničesar, kajti kar sem velel, je ostalo neizvršeno in kar sem vprašal neodgovorjeno, le žive plamteče in dobre otroške oči so zrle vame, da sem se jim moral nasmehnuti, kar je naredilo nanje najboljši utis.

Bo že kako, sem si mislil, prepustil otroke same sebi in se lotil sestavljanja imenika za razrednico. Toda, o joj! Sedaj se pa tudi v pisani cirilici nisem mogel znajti. Kazalo mi končno ni drugega, kot da se napotim nazaj v prvo šolo k upravitelju po svet in po pomoč. Ta najde hitro rešitev! Pošlje po hodžo, t. j. muslimanskega kateheta, ki naj mi stoji prve dni ob strani. V dobri uri ga res najdejo in mi ga pripeljejo. Majhen, precej zalit možakar, z nekakim muslimanskim molkom v rokah, z belo ovitim fesom (znak, da je studiral muslimansko bogoslovje), v silno zamaščeni suknji, a z jako dobrovoljnim obrazom. Pozneje šele

sem izvedel, da se piše za Vahbija Huseinovića. Najprej je skušal umiriti med tem že precej razigrane otroke, sam Bog nebeški ve, v kakem jeziku, kajti jaz še nikoli v življenju nisem slišal take govorice, čeprav sem že mnogo potoval zlasti med bosanskimi muslimani. Kolikor ni zalegla beseda, je pomagala njegova palica in razred je utihnil. Nato se pa lotiva dela. Toda hitro ugotovim, da dela tudi njemu pisana cirilica velike preglavice, zato nama ni kazalo drugega, kot da sva od časa do časa poklicala na pomoč še tovariša iz sosednje učilnice, starega moža iz južne Makedonije, a celo ta je moral večkrat jako premikati svoja očala na razne dele nosu, preden je ugotovil ime. Glede enega učenca si pa s hodžo še danes nista na jasnem, kajti stari tovariš trdi svojo obliko imena, hodža pa zagotavlja, da takega imena ni in ga ni bilo v Vučitrnu. Razen tega se je pri vsakem drugem ali vsaj tretjem imenu pokazalo, da roka, ki jih je pisala, ni imela pojma o muslimanskih imenih, zaradi česar so bila zapisana le tako približno in sem jih moral sedaj jaz s hodžino pomočjo ugotavljati in se truditi, da bi jih zapisal kolikor sem pač vedel in znal točno. To je bilo tem težje, ker moja slovenska ušesa navadno nikakor niso mogla najti odgovarjajoče črke za glas, ki so ga izgovarjala hodžina turška usta. Vse u v sredini besede je namreč izgovarjal za nekak ü in tako sem izgubil časih po več minut, preden sem vedel, ali naj zapišem i ali u. Že ko sva skoro končala, mi je šele dopovedal, da imajo Turki samo v začetku nekaterih besed naš i, sicer pa le ü, ki naj ga pa po njegovih navodilih pišem za naš u. Pisal sem seveda z latinico, da bi mi pozneje ne delala cirilica še enkrat težave. Če povem, da je na vrhu vsega znal tudi hodža očitvidno le nekako za silo srbski, si vsak lahko predstavlja, da ta imenik ni bil sestavljen v 1 uri, niti v 1 dnevu in tudi v treh še ne. Vsako uro sva v potu svojega obraza prenesla v novo razrednico po kakih pet imen.

Po nekaj dneh sva se končno s pomočjo mojega krščanskega Boga in hodžinega Alaha »ujedinjeno« pretolkla do konca. Toda vnovič — o joj! Razrednica je izkazovala, da imam ravno 101 učenca in učenko, toda v učilnici jih je te dni sedelo kvečjemu po kakih 25 do 30. Kje so ostali? Z jezikom, kolikor je pa odrekel ta, pa z mimiko, raznimi posredovalci in drugimi sredstvi sva se končno sporazumela, da 32 v razrednico vpisanih učencev sploh ne bo več v šolo, ker se nekateri dečki že uče razne obrti, drugi delajo v rudniku v 3 ure oddaljenih Trebčah, par jih je s starši odšlo v Kemalovo republiko, deklice — velika večina, med temi 32., je bila namreč deklic — so pa že pokrite in več celo omoženih. Južnosrbskega muslimana malo briga šolski zakon, ki edinstveno predpisuje osemletno šolsko obveznost, torej najmanj do 14. leta starosti. Ko dobi deklica okrog dvanajstega leta menstruacijo, jo muslimanski oče pokrije in tedaj je ne spravi v šolo nobena postava več, pa če bi potegnili še hlače z njega, pač jo pa že moži in navadno tudi omoži. Sicer pa tukaj zakona v šolski obveznosti itak ne jemlje nihče preresno in čeprav je bilo iz lanske razrednice razvidno, da jih precej nad polovico sploh nikoli ni prišlo v šolo, je kazen vendarle le prav redka izjema. Po izjavi šolskega upravitelja prihaja celo tu v mestu v šolo le kakih 30% šoloobveznih otrok.

Torej teh 32 je poznal hodža osebno in me zagotavljal, da jih ne bo več v šolo, ker so dečki pač že preveliki, deklice pa pokrite. Toda ostalo jih je še vedno 69, a pred nama jih je sedelo le kakih 25. Kje so torej ostali? Ja, sam Bog in Alah vesta to! Uradne knjige so namreč navajale le približna rodbinska in »krstna« (ne vem, kako bi jih drugače nazval, kajti muslimani niso krščeni) imena, sicer pa ne rojstnih, ne stanovanjskih in sploh nobenih drugih podatkov. Kdo naj sedaj sploh ugotovi njih identiteto, nahajališče itd.? Kdo naj ve, ali so še manjkajoče deklice že pokrite ali ne, če pa musliman za nobeno ceno ne dovoli moškemu vstop v svojo hišo, če ni poprej ženski skrnil? Vsaj izza ljudskega štetja bi morali biti kje kaki podatki. Potožim to zadrego upravitelju in on mi svetuje naj izbereva s hodžo od teh 69 imen še one, za katere slutim, da jih iz

tega ali drugega razloga najbrže ne bo več v šolo. Skušal bo pri lokalnih oblastvih dobiti o njih kake podatke, če bo pa to brezuspešno, jih bo pa pač kratkomalo »izknjižil«.

Ponovno čiščenje razrednice je povzročilo, da nama je ostalo v njej še 49 imen, toda tudi od teh bo treba na koncu leta vsaj pri dvajsetih vpisati pripombo »nije pohađajao školu«. Šele ko sva izvršila tudi to proceduro, sem opazil, da o kaki razvrstitvi otrok po spolu in abecedi ni govora, da so vpisani vse križem, toda svoje misli sem modro zamolčal. Če jim je bilo tako prav doslej, zakaj bi tudi meni ne bilo posledj in to tem bolj, ker še ne znam po vrsti srbske abecede in seveda tudi ne razločim muslimanskega moškega »krstnega« imena od ženskega. Takale imena sem imel namreč po vrsti vpisana v razrednici: Baize, Mazhar, Nadide, Šučuri, Zehra, Ševki, Bedrije, Husein, Mevlüde, Alije, Müzafer, Sami, Haslet, Hadije, Murvet, Adem, Mehmed, Hadmie, Sabrije, Ni-džari, Nazumije, Salahudin, Remzije, İlhame, Bahtiša, Zeinula, Ferki, Dzulizar, Ramiz, Hatidže, Mufarem, Behrije, Gani, Murat, Sadber, Nazmi, Sulejman, Jusuf, Hadžer, Seifedin, Jakub, Džülsade, Mustafa, Šaban, Hasan, Nadire, Nedžahat, Azis, Rifat, İlias, Fevzije, Abdula, Džafer, Šefčet, Redžep, İsmail, Arif, Abduraim, Alit, Osman, İbrahim itd. In rodbinska imena? İsta, samo končnico — ović imajo. Ko so začeli namreč Srbi upravno urejevati te kraje, so k očetovemu imenu vsakega kratkomalo pritaknili končnico — ović in tako so dobili Hasana Šabanovića, Sulejmana Redžepovića itd., pa mirna Bosna.

Torej »realna« razrednica je bila na koncu vseh koncev z božjo in Alahovo pomočjo gotova. Zmagoslavno sva poslala s hodžo otroke domov, oziroma hodža jih je poslal, ker jaz jim nisem znal dopovedati, naj gredo domov. Nato sva pa odšla — kam — v »kafano« seveda. Ako v teh krajih morda ne boš našel učitelja v šoli, ali pa uradnika v uradu, hodžo v džamiji, župana v občinski pisarni, pandurja na cesti, obrtnika v delavnici, trgovca v kramariji, prijatelja doma, ga išči v »kafani«, le da ne veš v kateri, ker jih je še precej več nego v Ljubljani gostilen. Torej v »kafani« sva zmagoslavno srkala z dobrodušnim hodžo »kafu« in »rakiju« in tam sem po par urah tudi izvedel, da se ženska »krstna« imena navadno končujejo na — e (a tudi še drugače), da je skoro polovica vućitrnskih hiš last vakufa (muslimanske cerkvene občine) in še par drugih zanimivosti, toda izvedel bi bil nedvomno še mnogo več, ko bi oba skupaj znala srbski.

(Dalje prih.)

Književne vesti

F. S. Finžgarjevi Zbrani spisi VIII. zvezek. Kmečke povesti in slike. Založila Nova založba v Ljubljani. 1935. Str. 386. — Novi zvezek Finžgarjevih spisov bo z veseljem sprejel vsak resnični prijatelj naše knjižice. To pot imamo zbrane najznačilnejše pisateljeve povesti v celi razvojni črti od 1900—1927. Posebnost teh povesti je, da so vse izšle z knjigah Mohorjeve družbe in so bile torej v prvi vrsti namenjene slovenskemu ljudstvu, odkrivajoč mu njegove napake, pa tudi dobre strani njegovega značaja. Noben naš novejši pisatelj ni opravljal svojega poklica s tako živo zavestjo, da preprosti človek potrebuje duševnega kruha tudi v lepi in zdravi povesti; zato vidimo, kako se ta zavest v Finžgarju od stopnje do stopnje veča in pogloblja. Spočetka jemlje zanimivo snov iz svoje naj-
ožje okolice in ljudskega izročila (Stara in

nova hiša, Dovolj pokore), kmalu mu v taki snovi zaživi sicer vsakdanji, toda resnično potrebni ljudski poduk (Življenje in smrt Mohorjeve knjižice) s pomembnim zaključkom: »Lahko je delo na zrahljani gredici gospo-skega vrta, toda ledino trebiti in orati — to je težko delo, zares, ampak častno« (str. 198). V tej preprosti smeri pa je dozorela Finžgarjeva povest v pravi ljudski klasicizem, kakršni sta še posebej Beli ženin in Strici. Tu je pisatelj zgrabil življenje v vsej širini, pa ga s svojo modrostjo in oblikovano močjo tako močno stresel, da je odletelo vse, kar je lahkotnega in nepotrebnege, in je ostalo samo čisto zrno. Odveč bi bilo še govoriti o Finžgarjevem jeziku, ki ima že v začetku krepak prirodni poudarek, pa bolj in bolj dobiva svojstveno moč in zrelost, da brez vsakega iskanja, skoraj brez napora oblikuje

jasno in živo, kakor da poraja zemlja sama iz svojega vedno polnega bogatstva. Kakor so dosedanji Finžgarjevi zvezki zanimali najširše sloje, tako upamo, da bo ta še posebno našel pot med ljudstvo, ki mu je bil najprej namenjen. — Cena: broš. 55 Din, polplatno 65 Din, celo platno 70 Din.

Zgodovinske knjige

Prof. Jan Šedivý: **Oris zgodovine Jugoslovanov.** Vsakemu dijaku, posebno maturantu, nujno potreben učbenik. Upošteva vse predpise za višji tečajni izpit na srednjih šolah in izpitne določbe za diplomski izpit na učiteljskih šolah. Maturanta, ki je dobro predelal to zgodovinsko knjigo, ne more iznenaditi nobeno maturitetno vprašanje iz narodne zgodovine, ker mu je uspeh zagotovljen. Broširan izvod 30 Din, v platno vezan 42 Din.

Silvo Kranjec: **Kako smo se zedini.** Po različnih virih nam opisuje pisatelj potek našega zedinjenja. Knjižga odkriva mnogo spletk in skritih političnih dejanj, ki so nam bila prej zamolčana na ukaz naših tlačiteljev. Broširan izvod 6 Din, vezan 12 Din.

Isti pisatelj je spisal **Zgodovino Srbov.** Knjižga je ilustrirana in obsega 254 strani. Vsebuje ta poglavja: 1. Najstarejši časi. 2. Naselitev Slovanov. 3. Prve srbske države. 4. Pokristjanjenje, razkol in bogomilstvo. 5. Srbski kralji. 6. Srbsko carstvo in njegov propad. 7. Zadnja leta svobode. 8. Življenje v srednjeveški Srbiji. 9. Pod tujim jarmom. 10. Prvi poskusi osvobojenja. 11. Črni Jurij. 12. Obnovitev srbske države. 13. Začetek strankarskih bojev. 14. Knez Mihajlo. 15. Turške vojne. 16. Kralj Milan in radikali. 17. Zadnji Obrenovič. 18. Novi kralj — nova doba. Trpljenje in vstajenje. Broširan izvod 18 Din, vezan 24 Din. Dodatek k Zgodovini Srbov 3 Din.

Petelin-Krošl: **Pregled občne zgodovine.** Zelo pregledni priročnik občne zgodovine je vsakemu dijaku potreben, posebno ob pripravah na izpit, ko je vsaka nepotrebna navlaka odveč. I. zvezek (stari vek) stane 9 Din, II. zvezek (srednji vek) 15 Din, III. zvezek (novi vek do 1792) 9 Din, IV. zvezek (novi vek, nadaljevanje in konec) izide v kratkem. Knjižga ima Mohorjeva v Celju.

Dr. Franc Ks. Lukman: **Martyres Christi.** Težka je bila pot evangelija iz male Judeje v veliki grško-rimski svet. Krščanska vera v edinega Boga je zavračala pogansko mnogoštvo, krščansko oznanilo Kristusa križanega je bilo Judom pohujšanje, a pogonom nespamet. Rimska država je imela zelo široko versko politiko: božanstva premağanih narodov je sprejemala med svoja, od podjarmljenih narodov pa terjala, da so priznali rimska božanstva. V tej zmedbi se je od Avgustovega principa dalje kot državni kult osvajalo češčenje cesarjev, na zapadu izprva češčenje cesarjevega genija, na vzhodu pa od početka kult živega vladarja. Ni trajalo dolgo, pa je tudi na zapadu obveljalo božan-

sko češčenje živega nosilca cesarske oblasti. To je šlo vzporedno s političnim razvojem od principata po Avgustovi zamisli do absolutne monarhije. Judovska vera v enega Boga je bila v rimski državi »dovoljeno verstvo«, ker je veljala za nacionalno religijo, ki ni kazala težnje, da bi se širila med pogani. Krščanstvo pa je od prvega početka imelo univerzalistične težnje in je z vztrajnim misijonstvom pridobivalo vernike povsod, med Judi, Grki, Rimljani in barbari. Kot vera v edinega Boga ni poznala nobenega kompromisa in je zametavala prav tako mnogoboštvo kakor božansko češčenje cesarjev. Tako je moralo priti do nasprotja med krščanstvom na eni strani in pogansko množico in pogansko rimsko državo na drugi. Najprej se je pokazala sovražnost poganske javnosti, ki je prisilila tudi oblasti, da so nastopile zoper kristjane. In tako je začela teči mučeniška kri. V prvih dveh stoletjih sta se srd množice in nastopanje oblasti obračala proti posameznim kristjanom ali posameznim krščanskim občinam. Počasi pa je dozorevalo spoznanje, da krščanske občine ne živijo samolasko življenje, marveč so med seboj povezane v veliko organizacijo, Cerkev. Zato se v 3. stoletju prične premišljeno preganjanje Cerkve. Splošni edikti (razgласi) cesarjev Decija sredi 3. stoletja in Diokletiana v letih 303 in 304 so višek te borbe poganske države s krščanstvom.

Pravkar izdana knjižga pod naslovom **Martyres Christi** objavlja dokumente, ki slikajo posamezne epizode iz borbe poganske države s krščanstvom: Okrožnice, v katerih krščanske občine poročajo drugim občinam, kaj se je v njih dogodilo (n. pr. poročilo cerkve v Smirni o mučeništvu sv. Polikarpa), poročila očitvidcev (n. pr. o mučeništvu sv. Perpetue, Felicite in tovarišev), zlasti pa sodnijski zapisniki o zasliševanju, ki je njih pristnost kritično dognana. Ti dokumenti so razvrščeni v tri skupine: 1. Iz dobe pred cesarjem Decijem; 2. Od Decija (249) do konca 3. stoletja; 3. Od Diokletianovih ediktov do konca preganjanja. Dodatek obsega uradne odloke, ki se je njih besedilo ohranilo ali se vsaj dá iz poročil posneti, in izvajanja afriškega cerkvenega pisatelja Tertuliana v obrambnem spisu, namenjenim oblastnikom v Afriki, ki je ostro ocenil način sodnijskega postopanja proti kristjanom. Vsi dokumenti so po najboljših kritičnih izdajah poslovenjeni. Uvod obsega splošna zgodovinska pojasnila, pripombe na koncu vsakega dokumenta pa povedo vse, kar je za popolno razumevanje poročila posebej potrebno. — Knjižga z zgodovinskimi dokumenti bo služila za studij odnosov poganske rimske države do krščanstva pred milanskim ediktom cesarjev Konstantina in Licinija (313). Posebej pa je namenjena širokemu krogu čitateljev, ki jo bodo brali z dušo in srcem in iz nje zajemali izpodbudo in veselje do svoje vere. Ti častitljivi dokumenti iz junaške dobe krščanstva pripovedujejo z nedosegljivo zgovornostjo, kaj je hotel apostol Janez reči, ko je

v svojem prvem listu (5, 4, 5) zapisal: »In to je zmagá, ki premagá svet: naša vera. Kdo pa premagá svet, če ne tisti, ki veruje, da je Jezus Sin božji?«

Knjiga se dobiva v Mohorjevi knjigarni v Celju in stane vezana za ude 69 Din.

Iz mladinske literature. Za novoletno voščilo nam je založila in izdala Mohorjeva družba »Mlado njivo« pesnika Mirka Kunčiča. V 66 pesmih otrok kramlja z očetom in materjo, žaluje za njima, lovi kresnice, raja in smeh prodaja, srečuje Branjevca ježa in svatuje pri nevesti Muhi. In še mnogo kaj. Pripoveduje nam otrok o svoji materi, češ, da ona ni mestna dama in njeni prstani so žulji. Moj oče je delavec (Himna Trboveljskih slavčkov), ki koplje sebi grob, bridkost in glad. Še nam izpoveduje, da Moj oče je kmet. Nikdar me ne boža, nikdar ne pove, da v prsih utriplje mu zlato srce. »Mlado njivo« bogatijo ilustracije Otona Gasparija in Maksima Sedeja, zlasti so Sedejeve odlična novina v mladinski ilustrativni umetnosti. Zbirka je sijajen priročnik skladateljem mladinskih pesmi. (Iz zbirke je že komponiral Matija Tomc pesmico Mrazek.) Priporočamo »Mlado njivo« vsem ljubiteljem mladine in mladini sami. Peter Mislej.

Književni glasnik. Izdaja Družba sv. Mohorja v Celju, Prešernova ulica 17. Urednik dr. Fr. Kotnik. V tem listu so poročila o vseh književnih izdajah imenovane družbe, kaj se pripravljá za nove izdaje itd. Posamezne številke imajo tudi daljša poročila o izšlih knjigah. V letošnji 1. številki je obsežen članek J. Pogačnika »Iz zgodovine Mohorjeve družbe«. V listu so slike vseh avtorjev. Pripominjamo, da je v Ljubljani Podružnica Mohor-

jeve knjigarne na Miklošičevi cesti 19 (palača Vzajemne zavarovalnice, pri glavnem kolodvoru). Tam se dobijo vse knjige drugih založb in druge pisarniške potrebščine.

Friderik Ozanam, ustanovitelj Vincencijevih konferenc. Izdala in založila Vincencijeva konferenca Srca Jezusovega v Ljubljani, Tabor 12. Knjižica kaže podrobno življenje Ozaname, ki je ustanovil l. 1833 Vincencijev konferenco. Največji vpliv na njegovo življenje je imela blaga mati. Ta mu je umrla l. 1839. O njej je pisal: »Naša mati je bila svojim otrokom živa slika Cerkve, najpopolnejše razodetje božje previdnosti. Vse življenje jo je klical kot angela varuha na pomoč. V knjižici je očrtan Ozanamov srečen zakon, sicer pa njegova bolezen in smrt (1853). Knjižica ima več lepih slik in stane 6 Din, po pošti 7 Din.

I. izseljeniški kongres v Ljubljani. Izseljeniška knjižnica št. 7. Izdala in založila Družba sv. Rafaela. — Prvi izseljeniški kongres 1. julija 1935 je velik dogodek v zgodovini našega izseljeništvá. Naši izseljenci niso za nas tujci. Naši so, celi naši. To smo mi s a m i, t. j. naš narod na tujem. Slovenske naselbine po raznih delih in državah sveta niso tujina, temveč so naša domovina, Jugoslavija, Slovenija na tujem, naša deseta banovina, nerazdružljiv del naše države, našega naroda. Tudi to je izseljeniški kongres posebno podčrtal, da smo mi doma in naši na tujem eno. Kako prav poje naš župančič v »Dumi«. Knjižica pojasnjuje, kako naj ohranimo stotisoče sodržavljanov na tujem zveste državi in narodu. V tem oziru so začrtana nova pota. Lično urejena knjižica ima XXIII poglavij.

Kronika mladinske glasbe

Prvi mednarodni kongres za glasbeno vzgojo od 4. do 9. aprila 1936 v Pragi. Na vzpodbudo Angležev so glasbeniki na festivalu mednarodne glasbe v Firenzi l. 1934 o Veliki noči sklenili, da naj SHV, t. j. društvo za glasbeno pedagogiko, skliče mednarodni kongres v Pragi. SHV pogloblja smisel glasbenega življenja, išče novih poti uspešne glasb. pedagogike v treh sekcijah. Prva sekcija, sekcija za mednarodno glasbeno pedagogiko, gradi mednarodno žarišče in zbira vsa stremjenja glasb. vzgoje, sistematično opazuje delavnost v tujini, ureja arhiv glasben. materiala v dokazilo kulturnosti kake države odnosno dežele in je hkratu metronom glasbene kulture na svetu. Druga sekcija, sekcija za glasb. pedagogiko v šolah, nadzoruje šolo. Kritično posluša v

otroških vrtcih, osnovnih, meščanskih, srednjih in visokih šolah, na učiteljskih in privatni pouk. Tretja sekcija, sekcija za glasbeno kulturo, živi v središču glasb. kulture; ona združuje kakršnakoli glasbeno stremjenja glasb. vzgoje v privatnem, družabnem in javnem življenju s ciljem jasnosti in preglednosti v piramidnosti tonovske kulture.

Iz programa:

V soboto, 4. aprila 1936: Uvodno besedo govori na filozofski fakulteti Karlove univerze prof. Nejedly o Nalogah in cilju SHV. Zvečer dirigira Jeremiaš Smetanovo Má vlast.

V nedeljo, 5. aprila dopoldne se v Narodnem divadlu vrši matineja: Kako češkoslovaška mladina poje in igra. Pri

tej priliki pojo razni mladinski zbori, pevski in orkestralni (ne harmonikarji!).

V ponedeljek, 6. aprila in v torek, 7. aprila so Praktična in teoretična pota glasb. dejavnosti. Zenit SHV kongresa je v ponedeljek, 6. aprila zvečer. Takrat namreč pojo mednarodni mladinski pevski in orkestralni zbori (orkestri) iz raznih dežel, ki gostujejo na kongresu. Doslej so jih poklicali iz Anglije, Nizozemske, Danske, Jugoslavije, Poljske, Romunije in USSR. Mladi glasbeni tvorci bodo spričevali in govorili o višini glasbene odnosno pevske kulture svoje domovine.

V sredo, 8. aprila mladina zopet koncertira, predavatelji razlagajo razne sisteme, ki naj bistrijo kaotičnost tonskega sveta. Zvečer je mladinski koncert Češko-slovaške Filharmonije in dirigira Talich.

V četrtek, 9. aprila so odločilna posvetovanja in sklepna seja. Meditacije kongresa so predavanja, ki pojasnjujejo in poenostavljajo probleme glasb. vzgoje. Predavajo gospodje svetovnega slovesa: Breazul iz Bukarešte, Chantavoine iz Pariza, Deut iz Cambridgea, Hába Alojz iz Prage, Helfert iz Brna, Dalcroze iz Ženeve, Kestenberĝ iz Prage, Mayer iz Londona, Milojević iz Beograda, Őrel iz Bratislave, Roger-Ducasse in Sachs iz Pariza, Schwebsch iz Stuttgarta in Šakaja iz Moskve. Makso Pirnik.

Ljubitelje glasb. pedagogike vabimo na kongres mladinske pevske vzgoje v Pragi in naj se oglašajo po informacije na naslov: Společnost pro hudební výchovu v Prahi (Praha) IV., T o s k á n s k ý p a l á c.

Trboveljski slavček na I. mednarodnem kongresu za glasb. pedagogiko v Pragi. Odbor SHV je povabil dirigenta A. Šuligoja k sodelovanju Slavčka na kongresu. Prof. Kestenberĝ mu v povabilu pravi, da naj povabila ja ne odkla-

nja, ker je Slavček po umetniški kvaliteti doslej edini svetovni mladinski korpus. Tudi pravi, da so se visoke praške dame specijelno pripravile, da čim sijajnejše sprejmejo glasbene tvorce iz Slovenije in da jim kar najprijetneje posteljejo bivanje v Pragi. Kestenberĝ prosi za curriculum vitae in sliko zbora in seveda tudi za sliko dirigentovo. Slavček, ki ima 70 pevcev, poje 6. aprila ob štirih popoldne najtipičnejše iz jugoslovanske glasbene folklore in je kot ilustrator jugoslovanskega predavatelja dr. Miloja Milojevića, profesorja muzikologije v Beogradu. Zvečer (6. aprila) poje Slavček 40 minutni program v Narodnem divadlu, in sicer: Marko Tajčević: Pesmi dodolske. — Ivan Matelić Ronjgov: Čaće moj. — Matija Tomc: Zeleni Jurij. — Josip Štolcer Slavenski: Spiljaška. — Emil Adamić: Uspavanka. — Slavko Osterc: Kvartet. — Dr. Danilo Švara: Oče poje uspavanko. — Dr. Miloje Milojević: Letnji pljusak. — St. St. Mokranjac: Pazar živine.

Slavčku in Šuligoju že vnaprej čestitamo in se veselimo, da naša pesem zazveni na svetovnem forumu. P. Mislej.

Kronika mladinske glasbe. Učiteljski pevski zbor (UPZ) je matica mladinskih pevskih zborov. Zaradi redukcije plač mnogi sotovariši nepevci odpovedujejo mesečno podpornino po en dinar. UPZ je doslej pel ne samo doma, ampak tudi v tujini kar najodločneje (posebno lani v Bolgariji) in ga je kritika kategorizirala za umetniški korpus sijajne kvalitete. Prepričujemo se, da bodo prepožrtvovalni pevci in artistični vodja Milan Pertot dokazali sotovarišem o nujnosti UPZ, ki je bil doslej in naj bo odslej podoba vse umetniške tvornosti vsega slovenskega učiteljstva. Spričo enega samega dinarja naj ne utihne UPZ ravno pred svojo umetniško kulminacijo. Peter Mislej.

Razglednik

»Naš raj je tujcev zdaj lastnina«. Ni dvoma, da je Koroška lepa dežela. In nekoč je bila vsa sedanja Koroška n a š a. Gori pod Visokimi in Nizkimi Turami so prebivali Slovenci, slovenski je bil sedanji solnoĝraški Lungau, slovenska Pu-

sta dolina gori ob izviru reke Drave. Saj ta dolina nosi še danes slovensko ime: Puster-Tal, t. j. Pusta dolina. In tudi Lungau je bržkone isto kot Luggau v Leški dolini (Lesachtal) na Koroškem. Luggau pa je povzeto iz slovenskega: v

logu. Maria Luggau je Marija v Logu. Gori pod Visokimi Turami najdemo vse polno slovenskih imen. Gore, doline, vasi, reke in potoki nosijo še danes slovenska imena. Tu najdemo vasi, ki nosijo slovenska imena: Požarnica, Blata, Kolbnica, Malnice, Zagorica, Gorje, Dole, Smerče, Ljubno (Leoben), Trebežnik itd. Kdo je dal tem vases in naselbinam slovenska imena? Slovenci! — Reka Metnitz, ki teče skozi Breže, je slovenska Motnica, motna reka v nasprotju z Belami (ruska: Belaja) in Bistricami. Slovenska je bila tudi Labodska dolina, tudi tod je vse polno slovenskih krajevnih imen.

Pesnik, zgodovinar in jezikoslovec Urban Jarnik, ki je umrl kot župnik v tedaj še slovenskem Blatogradu l. 1844, je zapisal v 15. številki celovške revije »Carinthia« l. 1826: »Sedanji nemški Korošci so po večini stari gorotanski Slovani, in s Kelti ter s poznejšimi Nemci, predvsem bavarskega pokolenja, pomešan narod. Po tistih severnih krajih Koroške, kjer sedaj Nemci prebivajo, nosijo gore, reke, potoki, hiše, vasi itd. dobri dve tretjini slovenskih, več ali manj ponemčenih imen, in to je neizbrisljivi dokaz, da so po teh krajih nekdanj prebivali Slovenci.«

In tudi značaj, naturel teh ljudi gori izpod Visokih Tur je čisto slovanski! Nič germansko trdega, marveč pristna slovanska mehkoča. In njihova slovenska rodbinska imena jasno pričajo, da so njihovi predniki bili Slovenci. K. S.

Šolska obveznost v Angliji podaljšana. Spodnja zbornica je 14. II. 1936 z 232 glasovi proti 152 sprejela zakonski osnutek, po katerem se šolska obveznost podaljša do 15. leta starosti. Zakon predvideva tudi nekatere izjeme.

Radikalna zahteva sodobnega nem. pedagoga Ernesta Kriecka. Vodilni nemški pedagog Ernest Krieck, avtor znane knjige »Die Menschenformung« se zavzema zadnji čas za brezpogojno in brezobzirno odpravo tretjine vseh obstoječih univerz v nemški državi.

Pouk biologije v šolah v Nemčiji. Tudi pri šolskem pouku biologije,

katera veda je uvedena po srednjih in učit. šolah v Nemčiji, je treba upoštevati in se ozirati na nravstveno občutje mladine. Zlasti velja to za žensko šolsko mladino. Jakob Overmann S. J. pravi, da pouk v biologiji ni primeren za nežno žensko mladino, ker rani sramežljivost in nravstveno občutje mladih deklic. Način, kakor se ta pouk podaja, jemlje mladim deklicam vse otroško veselje. Neka mati se bridko pritožuje, kako je njena hčerka vsled pouka biologije v šoli izgubila vso otroško živahnost, prostodušnost, veselje in ljubezen do staršev. Biol. pouk o sterilizaciji, o spolnih boleznih, o dolžnostih mladine, da se zgodaj poroči itd., kvarno vpliva na psiho ženske mladine in jemlje mladim deklicam vse otroško veselje, vedrost, zaupnost in prostodušnost. 23-letni učitelj, ki deklicam razlaga biologijo, nagovarja te deklice kot b o d o č e m a t e r e in jim kot takim govori o vseh skrivnostih spolnega življenja, spolnih boleznih itd. in to na način, ki kruto žali nedolžnost in s r a m e ž l j i v o s t deklic.

E. D.

Križ zmaguje. Tudi na univerzi v Szegeđinu (Ogrska) se je pojavilo med akademiki živahno gibanje za vzpostavitev križa v predavalne dvorane.

Razvila se je ostra borba med svobodomiselnimi in katoliškimi slušatelji. Z ostrimi besedami so napadali svobodomiselni in komunistični dijaki katoliške. V seminarjih so se vršile borbene diskusije med slušatelji in profesorji za k r š č a n s k i s v e t o v n i n a z o r.

Zmagal je križ.

Akademiki so s l o v e s n o namestili križ v vsako predavalno dvorano univerze. Križ visi na častnem mestu nad predavalnim pultom. (Reichspost, 15. februarja 1936.) E. D.

Korupcija v sovjetski Rusiji. (»Völkischer Beobachter«, 30. dec. 1935.) Sovjetski časopisi v eni sapi vsi tožijo o strašni korupciji, ki je zajela Rusijo, o korupciji, kakršne ni poznal toli zasramovani nekdanji caristični režim.

»Izvestija« poročajo o strašnih korupcijah pri finančnih uradih, kjer so uradniki poneverili milijone in milijone rubljev. Isti list poroča tudi o strašno razpasli korupciji pri akademikih, ki so

poneverili gorostasne vsote pri državni podporni blagajni na moskovski univerzi.

»Sovjetskaja Sibirij« poroča, da je »Komisija za razdeljevanje žita in žitno zalogo« v Tomsku poneverila 20.000 ton žita, žito poprodala, denar sama vtaknila v žepe, čeprav so za žitne tatvine določene prav ostre kazni.

»Pravda« poroča o velikanskih tatvinah pri konsumih, ki upravljajo državno premoženje, kjer so upravitelji poneverili težke milijone.

»Beginskij Rabočij« poroča o velikih poneverbah pri blagajnah železniškega trasta, kjer so nezaslišano kupčevali z voznimi listki.

Pa ne samo kupčija z voznimi listki, tudi kupčija s tobakom je silno cvetela in znašajo poneverbe v tobačni industriji težke milijone rubljev.

Val podkupljivosti, ki je zajel vso Rusijo, je v tesni zvezi z gospodarskim in socialnim položajem Rusije in v še tesnejši zvezi s komunizmom, ki je sam v svojih naukih sankcioniral (uzakonil) tatvino.

V državnih tovarnah in delavnicah, v blagajnah, v skladiščih, kjer leže surovine, v industrijsko- in poljoprivrednih institucijah, povsod kradejo, goljufajo, poneverjajo in potvarjajo bilance. V poljedelsko-gospodarskih organizacijah je kraja žita nekaj samo ob sebi umevnega, kajti kradejo vsi od najvišjega do najnižjega; stroge drakonične odredbe proti tatvinam pa ostajajo le na papirju.

Tako je, ako Gospod ne zida hiše!

E. D.

Otvoritev »Akademije za ateizem in brezbožno propagando« v Rusiji. Sovjetska Unija je otvorila »Akademijo za ateizem in brezbožno propagando«. Slušatelji te akademije so predvsem člani stranke, ki so dovršili visoke šole in so namenjeni za vodilne osebe v armadi, šolstvu, drž. upravi itd. Ta akademija je institut za študij marksizma, komunizma, leninizma in stalinizma, obenem pa najvišje ognjišče za brezbožno propagando. Slušatelji akademije, ki so se najmarljiveje udeleževali tečajev brezbožne propagande in se z uspehom udeleževali sami v tej propa-

gandi, bodo postavljeni na vodilna mesta v centralnem komiteju in na drugih važnih mestih. Tudi člani inozemske komunistične stranke imajo dostop na to akademijo, da bodo potem vodili važne komunistične propagandne postojanke v inozemstvu. (»Völkischer Beobachter«, 11. januarja 1936.)

E. D.

Staviski proces se je začel v začetku meseca novembra. Sodnijski akti tehtajo več kilogramov in obsegajo nad 20.000 strani. O tem procesu poročajo obširno razni dnevnik. Zanimanje za ta proces velegoljufa Staviskega je ogromno, razpravna dvorana je nabit polna samih odvetnikov, tako da je celo zagovornik Arlete Staviski komaj dobil svoj sedež.

S pedagoškega stališča pa k temu procesu pripominjamo, da pomeni največjo krizo človeškega zupanja ter človekovega etičnega čuta, kakršne krize še ni doživelo človeštvo doslej.

E. D.

Državna krščanska vzgoja na Portugalskem. Drž. skupščina v Lisboni pod predsedstvom dr. Alberta Leis je dne 30. januarja 1936 sprejela zakon o državni krščanski vzgoji za vso Portugalsko.

Po tem zakonu je krščanska vzgoja državna vzgoja in obvezna za vse šole in učne zavode na Portugalskem. Uvedena je tako zvana »junta«, t. j. vsedrjavna krščanska vzgoja, ki velja za vse tri stopnje šolstva: za ljudsko, srednjo in visoko šolo. S to junto so prizadete predvsem one znanstv. akademije in tehnični zavodi, ki so skrbeli le za golo strokovno naobrazbo. Poslej morajo vse te znanstvene akademije, ne izvzemši akademije lepih umetnosti in tehničnih institutov, gojiti poleg strokovne znanosti in pouka tudi krščansko vzgojo in strogo izvajati krščanska načela v praksi. »Junta« se nanaša na vse znanstveno in kulturno delovanje akademij ter visokih šol in predpostavlja strogo izvajanje krščanske etike in moralke v vsem zasebnem in javnem življenju.

V vse šole in učne zavode se mora namestiti križ kot simbol krščanske vzgoje. Viseti mora na steni za katedrom oz. predavalnim pultom, tako da ga imajo učenci oz. slušatelji pred očmi. E. D.

